

EUROOPA REKONSTRUKTSIOONI- JA ARENGUPANGA DOKUMENT

EESTI STRATEEGIA

EBRD pakub originaalteksti tõlked vaid lugeja mugavuse tagamiseks. Kuigi EBRD on hoolt kandnud selle eest, et tõlgitud tekstid oleksid võimalikult autentsed, siis EBRD ei garanteeri ega kinnita tõlgete õigsust. Iga sellise tõlke usaldamine on lugeja enda riisikol. Mitte mingil tingimusel ja olenemata põhjusest pole EBRD, EBRD töötajad või nende esindajad lugeja või kellegi teise ees vastutavad ühegi ebatäpsuse, vea, väljajätmise, mahakriipsutamise, defekti ja/või muude muudatuste eest tõlke sisus või sellest tuleneva kahju eest. Juhul kui esineb erinevusi või vasturääkivusi ingliskeelse ja tõlgitud versiooni vahel, siis ingliskeelne versioon on ülimuslik.

SISUKORD

KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE.....	3
1 ÜLEVAADE PANGA TEGEVUSEST	5
1.1 PANGA PORTFELL.....	5
1.2 EELMISTE STRATEEGILISTE SUUNDADE RAKENDAMINE	5
1.3 OLULISED KOGEMUSED.....	6
2 TEGEVUSKESKKOND	7
2.1 POLIITILINE KONTEKST	7
2.2 MAKROMAJANDUSLIK KONTEKST	7
2.3 STRUKTUURIREFORMI KONTEKST	8
2.4 FINANTSEERIMISE KÄTTESAADAVUS.....	9
2.5 ÄRIKESKKOND JA ÕIGUSLIK KONTEKST	11
2.6 SOTSIAALNE KONTEKST	12
2.7 ENERGIATÕHUSUSE JA KLIIMAMUUTUSE KONTEKST	13
3 STRATEEGILISED SUUNITLUSED.....	14
3.1 STRATEEGILISED SUUNAD.....	14
3.2 PEAMISED PROBLEEMID JA PANGA TEGEVUS.....	15
3.3 EESTI JAOKS KOOSTATUD STRATEEGIA RAKENDAMISE VÕIMALIKUD RISKID	22
3.4 PANGA SOOVITATUD TEGEVUSTE KESKKONNA- JA SOTSIAALNE MÕJU	22
3.5 EBRD KOOSTÖÖ MITMEPOOLSETE ARENGUPANKADE JA EUROOPA LIIDUGA	23
LISA 1 – POLIITILINE HINNANG	24
LISA 2 – VALITUD MAJANDUSNÄITAJAD.....	26
LISA 3 – ÜLEMINEKUPROBLEEMIDE HINDAMINE (2014)	27
LISA 4 – ÕIGUSSÜSTEEMI ÜLEMINEK	31

KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

EBRD (Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank) asutamislepingu artikli 1 kohaselt on Eesti kohustatud järgima ja rakendama mitmeparteilise demokraatia, pluralismi ja turumajanduse põhimõtteid.

Eesti on arenenud üleminekuriik, millel on tugevad kaubandussidemed Skandinaavia riikide ja Venemaaga ning mis on olnud püsivas tõusus alates sügavast majanduslangusest 2007.–2010. aastatel. 2011. aastal sai Eestist esimene ELi liige, kes ühines euroalaga pärast finantskriisi ning toodangu kriisieelne kõrgaeg loodetakse saavutada 2016. aastal. Viimastel aastatel on kiiresti edenenud energiasektori edasine liberaliseerimine ja innovatsioonikeskkonna tugevdamine ning tururegulatsioon toetab endiselt jätkuvat lähenemist.

Eesti ELi fondide kasutusmäärad on ELi kõrgeimad ning järgneval seitsmel aastal on riigi kasutada 4,5 miljardit eurot, mis on talle Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kaudu eraldatud eelarveperioodiks 2014–2020. Kuid kuna riik läheneb kindlale tulu piirmäärale, siis pärast 2020. aastat eraldatakse märgatavalt vähem vahendeid ning ELi struktuurifondides liigutakse traditsioonilistelt toetuspõhistelt vahenditelt aina rohkem majanduslikult põhjendatud finantsmehhanismide suunas, mis kaasavad erasektori vahendeid. Sellises olukorras on majanduskasvu soodustamiseks väga oluline panga toetus selliste institutsioonide ja juhtimiste loomisele, mis motiveerivad erainvestoreid avalikult juhitud projektidesse investeerima ning investeringuid jätkama.

Eesti ees seisavad pikaajalised probleemid, nagu tööjõu vähenemine väljarände, madala aktiivsuse määra ja oskuste puuduse tõttu, mis mõjutavad tööturгу negatiivselt ning pidurdavad investeringuid. Pangandussektori rohke likviidsuse juures on Eesti kapitaliturg suhteliselt vähearenenud ning turg ei ole suutnud välisinvestorite hulgas piisavat huvi tekitada. Kuigi Eesti tunneb uhkust maailmas tunnustust leidnud innovaatilise idufirmade sektori üle, ei ole innovatsiooni laiema tulemuslikkuse ja tootlikkuse kasv olnud nende pikaajaliste probleemide lahendamiseks piisav.

Oma toetuse ja sellega seotud vahendite kavandamisel kohandab pank neid Eesti ülemineku edusammudega. Kuna Eestil on rohkem ülemineku edusamme, siis on pank oma tegevusulatust vastavalt kitsendanud, kuna vähem on turusegmente, kus pank saab oma tööpõhimõtteid täita (ülemineku mõju, usaldusväärne pangandus ja täiendavus).

Eesti kinnitab finantseerimisabi lõpetamise põhimõtte järgimist. Kuigi on tehtud märkimisväärseid edusamme jätkusuutlikule turumajandusele üleminekuks, on siiski mõningaid puudujääke ning ilmnenu on uued probleemid seoses ebakindlusega laienenud geopoliitilises ja investeerimiskeskonnas. Eesti jätkab finantseerimisabi lõpetamise küsimuse läbivaatamist ning teatab oma finantseerimisabi lõpetamise kavatsusest sobival ajal.

Selleks et aidata Eestil nende oluliste probleemidega toime tulla, järgib EBRD uuel strateegiaperioodil järgmisi strateegilisi suunitlusi:

- **Energiatõhususe ning kohalike energiaallikate ressursside tõhusa kasutamise suurendamine:** ELis teisel kohal oleva Eesti energiamahukuse vähendamise toetamiseks kavatses pank soodustada investeringuid energiatõhususse ning toetada

investeeringuid kohalikesse energiaressurssidesse (nii traditsioonilistesse kui ka taastuvatesse), et ergutada täiustatud, ressursitõhusat kohalikku energiatootmist.

- **Erasektori konkurentsivõime suurendamine innovatsiooni kaudu:** Eesti jääb endiselt innovatsioonisuutlikkuses allapoole ELi keskmist ning uuenduslike ettevõtete rahastamist takistab vähearenenud ja killustatud erakapitali- ja riskikapitalisektor. Kõrge lisandväärtusega sektorid vajavad uusi investeeringuid, et suurendada tootmisvõimsust ning näidata teistele ettevõtetele, kuidas uuendatud kapital ja tehnoloogia majanduskasvu soodustavad. Pank püüab rahastada ekspordile suunatud ettevõtteid ja kõrgema lisandväärtusega toodete uuenduslikke tootjaid ning toetab otseselt ja kaudselt (sealhulgas erakapitali investeerimisfondide kaudu) meetmeid, et suurendada finantseerimise kättesaadavust kasvavatele ettevõtetele ja piiriülesele laienemisele.

1 ÜLEVAADE PANGA TEGEVUSEST

1.1 Panga portfelli

Erasektori osakaal portfellis 100% detsembris 2015

Sektor	Sektori töörühm	Operatsioonide arv portfellis	Portfelli (mln EUR)	% portfelli st	Käibevahendid	% käibevahenditest
Energia	Loodusvarad	1	35	25%	16	21%
	Elekter ja energia	3	65	47%	44	58%
		4	100	72%	60	79%
Finantsinstitutsioonid	Krediitiasutuste hoiused (pangad)	0	0	0%	0	0%
	Kindlustus, pension, usaldusfondid	0	0	0%	0	0%
	Liisingud	0	0	0%	0	0%
	Krediitiasutuste välised hoiused (pangavälised asutused)	0	0	0%	0	0%
		0	0	0%	0	0%
Tööstus, kaubandus ja põllumajandus	Põllumajandus	0	0	0%	0	0%
	Investeeringufondid	13	38	28%	16	21%
	IKT (info- ja kommunikatsioonitehnoloogia)	0	0	0%	0	0%
	Tootmine ja teenused	1	0	0%	0	1%
	Kinnisvara ja turism	0	0	0%	0	0%
	14	38	28%	16	21%	
Infrastruktuur	Omavalitsuste ja keskkonnataristu	0	0	0%	0	0%
	Transport	0	0	0%	0	0%
	0	0	0%	0	0%	
Kokkuvõte		18	138	100%	76	100%

Allikas: EBRD Business Performance Navigator (EBRD sisevõrgu portaal)

1.2 Eelmiste strateegiliste suundade rakendamine

Praegusel strateegiaperioodil on panga põhiprioriteedid Eestis: (1) energiatõhususe valdkonna ning taastuvenergia tootmise investeeringute toetamine; (2) VKEde (väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad) sektori edasise arengu ja ettevõtete konkurentsivõime suurendamise toetamine; ning (3) Eesti ettevõtete piiriüleste investeeringute toetamine.

Investeeringute tegemisel nendesse strateegilistesse prioriteetidesse on pank olnud väga valiv ning pidanud silmas ülemineku suure mõju ja täiendavuse vajadust selles arenenud riigis. Selle aja jooksul sõlmis pank üheksa uut tehingut kogumahas veidi üle 100 miljoni euro. Kõik peale kahe projekti on olnud piirkondlikud, viis investeeringut erakapitali investeerimisfondidesse, kolm energiasektori investeeringute finantseerimiseks nii Eestis kui ka Lätis ja üks loodusressursside sektori investeeringute finantseerimiseks. Pank on:

- Käivitanud riski- ja erakapitali ökosüsteemi edasise arengu tervikliku lähenemisviisi Balti riikides, mille eesmärk on hõlbustada tugeva ja jätkusuutlikuma riski- ja erakapitalisektori tekkimist kõigis kolmes Balti riigis koos omakapitali ja kvaasiomakapitali investeeringute finantseerimisega/vahefinantseerimisega, mis oleks ettevõtete igas arenguetapis kättesaadav. Balti riikide tervikliku lähenemisviisiga

investeeritakse riskikapitali- ja erakapitalifondidesse, kasutades sihipärast poliitilist dialoogi, et kõrvaldada riskikapitali- ja erakapitalisektori edasise arengu tõkked.

- Osana Balti riikide terviklikust lähenemisviisist investeeriti kolme Balti riigi riigispetsiifilistesse erakapitali investeerimisfondidesse, mida juhivad kohalikud meeskonnad ning mis keskenduvad VKEdele. Üks oli vahefinantseerimisfond koos panga toetusega turu edasisele arengule selle endiselt veel vähelevinud instrumendi kasutamiseks Eestis. Teine, Baltcap II, järgib osta-ja-laienda-strateegiat, hõlmates piiriülest tegevust, mis aitab integreerida investeeringuid kõigis kolmes Balti riigis. Juunis 2015 allkirjastas EBRD 17 miljoni euro suuruse investeeringu fondi Livonia Partners Fund I. Fond järgib sektori üldstrateegiat ning pakub Balti riikide ettevõtetele kasvu- ja ostukapitali. Praegu ei ole eespool nimetatud fondist investeeringuid Eestisse veel tehtud.
- Lisaks peab pank tihedat dialoogi asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas osalemist olemasolevatele või pürgivatele Balti riikide fondijuhtidele mõeldud suutlikkuse arendamise üritustel, mis hõlmavad kõiki Balti riike ning kus muude teemade hulgas käsitletakse riskikapitali- ja erakapitalisektorit mõjutavaid regulatiivseid ja seadusandlikke aspekte.
- Andis 35 miljonit eurot laenu Viru Keemia Grupile (VKG) energiatõhususe investeeringute toetamiseks ning CO₂-heite vähendamiseks üle 126 000 tonni aastas oma rajatistes, kus toodetakse erinevaid naftakeemiatootmeid kohapeal kaevandatavast põlevkivist.
- Jätkuvalt toetab Graanulinvesti, Eesti puitgraanuli tootjat, 24 miljoni euro suuruse laenuga (2013. aastal), et finantseerida osaliselt kahe uue biomassi soojuse ja elektri koostootmisjaama ehitamist Lätisse, mis eeldatavasti vähendab 100 kt süsinikdioksiidi aastas. 42 miljoni euro suurune lisalaen kahe soojuse ja elektri koostootmisjaama Eestisse ehitamise finantseerimiseks kirjutati alla juulis 2015. Mõlemad investeeringud suurendavad eraomandis oleva elektritootmise osakaalu, aitavad ettevõtetel toota CO₂-heite vaba taastuvelektrit energiatõhusamalt ning saavutada kombineeritud CO₂ vähendamine üle 124 000 tonni aastas.

1.3 Olulised kogemused

Vaatamata Eesti ülemineku edusammudele, pakub riigi finantssektor vähe alternatiive tavapärastele pangalaenudele ning EBRD, kes teeb koostööd huvigruppidega, sh investorite ja teiste rahvusvaheliste finantsasutuste ja seadusandjatega, mängib endiselt olulist rolli kapitali kättesaadavuse suurendamisel majanduses. EBRD integreeritud tegutsemisviisi võtmeelemendiks on investeeringud piirkondlikesse riski- ja erakapitalifondidesse, mis toetuvad eespool mainitutele.

EBRD osalemine riski- ja erakapitaliturgudel on aidanud leevendada esmakordsesse meeskonda ning ebastabiilsesse piirkonda tehtud investeeringute võimalikke riske. EBRD osalemine on aidanud luua sektori institutsioonilise suutlikkuse ning toetanud nii esimesi kui ka järgnevaid fonde, mis räägib tugevast juhtkonna potentsiaalset ning suudab äratada välismaiste institutsionaalsete investorite ning valitsusasutuste huvi erakapitalisse investeerimise vastu piirkonnas. Siiski jääb sektor endiselt arengu tärvavale tasemele ning investeeringute arv Balti riikide ettevõtetesse on väike. Seega on endiselt oluline EBRD jätkuv toetus varaklassi arendamise Eestis ja kogu Baltikumis, eelkõige ajal, mil institutsionaalsed investorid on piirkonna stabiilsuse pärast mures. See on eriti oluline, arvestades uuenduslike, ekspordile suunatud ettevõtete senise finantseerimise madalat taset EBRD poolt; vaatamata edulugudele, nagu Graanulinvest, on tehingu väike suurus ja pankade

konkurentsivõimelise finantseerimise kättesaadavus kõigis kolmes Balti riigis EBRD finantseerimist piiranud. See võib edaspidi muutuda, kui Eesti väljub 2007.–2010. aastate finantskriisist.

Energiajulgeolek on ka üha olulisemaks muutumas, eelkõige ebastabiilse geopoliitilise olukorra püsimise tõttu. Pank võib mängida olulist rolli piirkondlikus integratsioonis, toetades kohalikku energiatootmist, kus kasutatakse kohalikke energiaallikaid, ning lihtsustada finantseerimisstruktuure, mis suurendavad erasektori osalust energiatootmises.

2 TEGEVUSKESKKOND

2.1 Poliitiline kontekst

Praegune koalitsioonivalitsus loodi 9. aprillil 2015. aastal pärast 1. märtsi parlamendivalimisi. Koalitsiooni juhib paremtsentriline Reformierakond, kes võitis üldvalimised juba kolmandat korda järjest. Koalitsiooni kuulub ka vasaktsentriline Sotsiaaldemokraatlik Erakond ja paremtsentriline Isamaa ja Res Publica Liit, kes mõlemad on kuulunud eelmisesse valitsuskoalitsiooni ning ka opositsiooni alates 2007. aastast. Kuigi koalitsioonipartnerite vahel tekib mõnikord erimeelsusi programmiliste erinevuste tõttu, omab kolme erakonna liit riigikogus piisavat enamust, mis tagab valitsuse stabiilsuse ja vajalike õigusaktide vastuvõtmise võime. Uus valitsuskoalitsioon on heaks kiitnud sotsiaalsema suunitlusega programmi, säilitades samal ajal eelarvekärped.

Sisserändevastane Eesti Konservatiivne Rahvaerakond ning teine hiljuti asutatud liberaalne Vabaerakond jõudsid riigikogusse esmakordselt. Keskerakond on suuruselt teine ja peamine opositsioonijõud. Teda toetab peamiselt Eesti suurearvuline venekeelne vähemus, kelle integreerimine on jätkuvalt probleem.

Piirkonna muutunud geopoliitilist konteksti arvestades on riigikaitse ja julgeolek muutunud esmatähtsaks, mida arvab ka enamik riigi poliitilisi jõude.

2.2 Makromajanduslik kontekst

Eesti on euroala liikmesriik alates 2011. aastast ja tal on väike, kuid väga avatud majandus ning tugevad kaubandussidemed Skandinaavia riikide ja Venemaaga. Nagu teiste Balti riikide majandused, on ka Eesti kogenud laenudega finantseeritud majanduskasvu ELiga ühinemisele järgnevatel aastatel, samas on välis- ja finantssektori haavatavus järk-järgult suurenenud. 2007.–2010. aastate sügav majanduslangus tõi kaasa sisemise ja välise kohandamise ning SKP vähenes kumulatiivselt 20%. Sellest ajast alates on Eesti majandus kogenud pidevat kasvu, ja vastavalt EBRD prognoosile on oodata toodangu kriisieelse haripunkti ületamist 2016. aastal.

Pärast 2,9% kiiret kasvu 2014. aastal kasvas SKP 2015. aastal vaid 1,2%, mille tingis peamiselt nõrk eksport, Kuid suhteliselt suurt sisetarbimist toetas pidevalt kiire palgakasv, pensionite tõus ja ajalooliselt madal inflatsioon. Kodumaised müügiteenused ja tootmine on andnud majanduskasvu suure panuse, samas on ehitus- ja transpordisektori lisandväärtus oluliselt vähenenud, osaliselt Venemaa kehtestatud embargo tõttu ELi toidukaupadele.

Alates 2013. aasta viimasest kvartalist investeerimistegevus langes. See peegeldab ELi struktuurifondide kiiret vähendamist eelmises eelarveraamistikus, mis lõppes 2013. aastal. Uued ELi fondide väljamaksud programmiperioodiks 2014–2020 peaksid järk-järgult riiklikke investeeringuid 2016. aasta jooksul elavdama. Samuti on olnud aeglane erainvesteeringute kasv, kuna geopoliitilised pinged on kodumaist meeolelu vaos hoidnud.

2015. aastal ekspordi kasv järsult langes, kuna olulised eksporditurud Soomes ja Venemaal kahanesid (eksport nendesse maadesse moodustab üle neljandiku). Eksport Venemaal vähenes 2015. aastal 35%. Hoolimata palgakulude kiirest kasvust ja konkurentsivõime kergest vähenemisest (avaldub kiiremas tööjõukulu suurenemises tooteühiku kohta viimase viie aasta jooksul), ei tundu, et Eesti positsioon eksporditurgudel oleks ohus, kuna turuosa näib olevat veelgi laienenud. Väljapoole suunatud välismaiste otseinvesteeringute voog vähenes 2014. aastal 6 protsendilt 3 protsendile SKPst, mille peamiseks põhjuseks oli Eestis asuvate otseinvesteeringuettevõtete suured laenud välismaal asuvatele emaaettevõtetele.

Pärast keskmise tarbijahinna 0,5%-list kasvu 2014. aastal vähenes inflatsioon 2015. aastal 0,1 protsendini, mis vastab järsult vähenenud inflatsioonile kogu euroalas. Eestit võib ohustada hindade deflatsioon, arvestades suhteliselt kõrget ettevõtete ja majapidamiste võlgasid. Siiski saab Eesti koos teiste euroala riikidega kasu euro odavnemisest ja sellega seotud kvantitatiivsest lõdvendamisest Euroopa Keskpanga (EKP) poolt.

Eestil on jätkuvalt ELi madalaim riigivõlg – vaid 10,4% SKPst 2014. aastal. Pärast väikest puudujääki aastatel 2012 ja 2013 kinnitas valitsus 2014. aastal ülejäägi 0,8% SKPst. See oli tingitud suuremast maksutulust, riiklike investeeringute edasilükkamisest ja oodatust väiksematest sotsiaaltoetustest. Vastavalt Euroopa Komisjoni 2016. aasta talvisele majandusprognosile halvendas hiljutine tulumaksu vähendamine ja suurem peretoetus 2015. aastal eelarvepositsiooni 0,3%-lisele puudujäägile.

2.3 Struktuurireformi kontekst

Eesti on kõrgelt arenenud üleminekuriik, kus EBRD tehtud üleminekulünkade hindamine 2014. aastal näitab sihtriikide hulgas kõrgeimat keskmist punktisummat. Viimastel aastatel on tehtud teatavaid edusamme valdkondades, mis on endiselt problemaatilised. Näiteks on jätkunud energiasektori liberaliseerimine, sealhulgas elektrienergia tarnijate konkurentsi ja ühise hinnakujundusmehhanismi kaudu. Ka innovatsioonipoliitika on veelgi tugevnenud. Turu reguleerimine on seetõttu täielikult edasist vastavusseviimist toetanud. Alates 2010. aastast on tööviljakus kasvanud 6,4%, moodustades vaid 70% ELi keskmisest, mistõttu on edasisel vastavusseviimisel suur potentsiaal.

Oluliseks struktuurseks ülesandeks on tööjõuprobleemi lahendamine. Tööjõud on vähenenud alates 2006. aastast ning prognooside kohaselt kahaneb aastaks 2050 veel 27%. Väljaränne ja vähenev rahvaarv, sealhulgas oskuste puudumine, on märgatavalt tööturгу mõjutanud. Lisaks on reaalpalk kiirelt kasvanud alates 2011. aasta novembrist, edestades tööviljakuse registreeritud kasvu. 2015. aastal registreeriti reaalpalka aastane kasv üle 5% püsiva ebakõla juures tööjõu oskuste baasi ja suuremaid oskusi nõudvate sektorite ning vabade töökohtade arvu kasvu ja miinimumpalga järsu tõusu vahel. 6,5 protsendine tagasihoidlik töötuse määr alates novembrist 2015 peidab aga endas madalat aktiivsuse määra ja kõrget struktuurse tööpuuduse määra.

Uuenduste intensiivsuse poolest ületab Eesti kõiki teisi ELi sihtriike (ja ka teisi üleminekuriike). Paljud poliitikaalgatused ergutavad tooteuuendusi ja digitaalset majandust, eriti avalikus sektoris (e-valitsus, tervishoiusüsteem). Sellest hoolimata jääb Eesti alla ELi keskmist ning tulemusnäitajad on nõrgad eelkõige erainvesteeringute osas teadus- ja arendustegevusse, mis taas kolme viimase aasta jooksul vähenesid, ning koostöö osas teadusasutuste ja ettevõtete vahel.

Valitsus on teinud meetmeid, et uuenduste riiklikku toetamist tõhustada. *Ettevõtluse kasvustrateegia aastateks 2014–2020* kiideti heaks 2013. aasta lõpus ning selles keskendutakse valdkondadele, kus koostööl nii kodu- kui ka välismaiste ettevõtete ja teadusasutuste vahel on suurim potentsiaal. Suurima kasvupotentsiaaliga valdkonnad on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, tervishoiutehnoloogia ja -teenused ning tõhusam ressursikasutus.

Litsentseerimise kohustus on endiselt üldiselt madal. Kuid endiselt on mõned takistused elukutsete reguleerimisel, eelkõige teeninduses, ning liberaliseerimine võib suurendada tootlikkuse kasvu. Samaselt leiti ka viimases Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) hinnangus, et ettevõtte pankrotiseadus jääb allapoole parimaid tavasid, kuna menetlused on pikad ja ettevõtjale väga kulukad ning võlausaldajate nõuete sissenõudmine on endiselt vaevaline.

Eestis on jätkuvalt probleemiks suur energiamahukus, mis on umbes kolm korda suurem kui ELi 28 liikmesriigi keskmine. Liigselt energiamahukad hooned, küttesüsteemid ja transport suurendavad oluliselt kasvuhoonegaaside heitkoguseid, mis on OECD riikide hulgas kõrgeimad, arvestades SKPd. Selle tulemusena ei ole kindel, kas Eesti suudab 2020. aastaks seatud kliima- ja energiapoliitika eesmärged saavutada.

2.4 Finantseerimise kättesaadavus

Kapitali hankimine erasektorist

Eesti pangandussektor, kus valitsevad suurte Põhjamaade finantsinstitutsioonide tütarettevõtted ja filiaalid, on likviidne ja hästi kapitaliseeritud. Ettevõtteid finantseeritakse peamiselt pangalaenudega.

Piirava eelarvepoliitika tõttu puudub Eestil **riigivõlakirjade** turg ning **ettevõtete võlakirjade** turg on vähearenenud. Praegu ei ole Eestil lunastamata riigivõlakirju. Viimati oli valitsus võlakirjaturul 2002. aastal ning praegu ei ole kavas uusi võlakirju emiteerida. ELi madalaim võlatase 10,6% SKPst 2014. aastal ja peaaegu tasakaalus eelarve alates 2011. aastast on peamised tugevused, mis selgitavad stabiilse väljavaatega Eesti **riigireitingut** AA-/A-1+.

Eesti ettevõtete suurimaks probleemiks juurdepääsul **kapitalituru kaudu toimuvale rahastamisele** on konkreetse ettevõtte suurus ja Eesti turu üldine suurus. Tallinnas asuv kohalik väärtpaberibörs (NASDAQ Tallinn) on Nasdaq Balti väärtpaberibörsi osa ning kuulub täielikult NASDAQi väärtpaberibörsile. Kuigi nimetatud ettevõtetel on NASDAQ Balti kauplemissplatvormi kaudu kokkupuude investoritega üle kogu maailma, siis üldine likviidsus on jätkuvalt madal ning turg ei ole suutnud piisavalt välisinvestorite huvi äratada. Väärtpaberituru käive tegi 2014. aastal läbi järsu languse – 135 miljonilt eurolt 99 miljonile eurole. 2014. aasta detsembri seisuga asuvad aktsiaturu peamised investorid Eestis (59,8%), talle järgnevad Luksemburg (11,1%), Kaimanisaared (6,8%), Holland (5,4%) ja Soome (2,9%). Väärtpaberiturul domineerivad juriidilisest isikust investorid teostavad ligikaudu 90%

tehingutest. Pensionifondid on kohaliku kapitali kõige olulisem pikaajaline allikas Eestis. Detsembris 2014 oli II samba fondide vara 2,2 miljardit eurot (üle 11% SKPst), kasvades kahe aasta jooksul enam kui 40%.

Eesti majandus kogeb jätkuvalt välispankade võlausaldajate **finantsvõimenduse vähendamist**. Q1 puhul vähendasid välispankad 2015. aastal oma rahastamise mahtu peaaegu 2% Eesti SKPst. See on enam-vähem kooskõlas Kesk-, Ida- ja Kagu-Euroopa piirkonna (v.a SRÜ) ulatuslikuma keskmisega ning tunduvalt aeglasem, kui täheldati teiste Balti riikide majandustes, ning pärast kriisi olid finantssüsteemi rahastamisnäitajad parimad just Eestis.

Erinevalt teistest Balti riikidest jätkus **ettevõtete laenumahu** kasv peagi pärast kriisi 2012. aastal. Kasvutempo püsib madal, alla 10%, ning üldine laenumäär on tagasihoidlik, ainult umbes 34% SKPst. Pikaajaliste võlakirjade krediidijääk väheneb jätkuvalt. **Tarbijatele suunatud finantseerimise** puhul arendatakse tavapärasele pangalaenule alternatiive, kuigi nende roll on endiselt piiratud. Isepankur, Eesti eraisikutele mõeldud inimeselt inimesele laenamise platvorm, on üks näide.

Eesti **riskikapitali- ja erakapitalisektoril** on 367 miljonit eurot hallatavat vara. 2014. aastal investeeriti 60 ettevõttesse 48,2 miljonit eurot, millest 28 olid uued investeeringud (vt allpool).

Välismaised otseinvesteeringud moodustavad tavapäraselt märkimisväärse osa Eesti kapitalimahust. Nagu mujalgi piirkonnas, on võrreldes kriisieelse tasemega rahavood vähenenud, kuigi need on ka vähem koondunud mittekaubeldavate kaupade sektorisse, nagu näiteks kinnisvara. 2014. aasta välismaiste otseinvesteeringute sissevool kasvas umbes 6% SKPst, kuigi see oli peamiselt olemasolevate välismaiste otseinvesteeringute investorite reinvesteeringute tule. Kuna välismaised otseinvesteeringud on jätkuvalt tehnoloogiamahukatesse sektoritesse koondunud, võib langus nendes sektorites või hoiakute muutus geopoliitilise ohu suhtes märkimisväärselt rahastamisvoogusid mõjutada.

Arengupankade finantseering ning ELi fondid

ELi eelarveperioodil 2007–2013 oli Eestil võimalik ELi struktuurifondidest saada kuni 3,4 miljardit eurot. Eesti kasutusmäär on ELi kõrgeim, ulatudes 2015. aasta märtsi lõpuks 94,9%-ni. Hiljuti alanud eelarveperioodil (2014–2020) eraldatakse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kaudu 4,5 miljardit eurot, millest umbes 19% saavad teadusuuringud ja innovatsioon, 14% transport ja energiavõrgud, 12% haridus, 11% tööhõive ja tööturg, 12% sotsiaalne kaasatus ning ülejäänud eraldatakse VKEde konkurentsivõime suurendamiseks (9%), madala süsinikusisaldusega majandusele (9%), keskkonna- ja ressursitõhususse (7%), samuti avalikku haldusse, IKTsse ning kliimamuutuste ohuga tegelemiseks ja ennetamiseks.

Sarnaselt teiste ELi riikidega luuakse Eestis finantsinstrumendid, mida kasutatakse koos ELi fondidega, kuid eesmärk on kaasata erasektori vahendeid, et tagasimakstavaid vahendeid laiendada, sealhulgas omakapitali- ja laenu tagatise abisaajatele. Eesti on järgnevatel aastatel ületamas rahvusliku tulu ELi keskmist 75% künnist. Sel hetkel kaotab riik õiguse suurele osale ELi struktuuri- ja investeerimisfondide vahenditele. Avaliku ja erasektori

rahastamismehhanismid ELi rahastamisinstrumentide näol võivad seega märkimisväärselt soodustada erainvesteeringuid.

Eesti saab vahendeid ka Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondist (tuntud kui „Junckeri plaan”), mis on kasutuskõlblik 2015. aasta lõpust. Erinevalt paljudest teistest ELi riikidest ei ole valitsus 2015. aasta juuli seisuga ühtegi riiklikku kaasfinantseerimist kättesaadavaks teinud. 2014. aasta lõpus esitas Eesti ELi investeerimise eritöökonnale võimaliku EFSI (Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond) rahastamise jaoks 32 projekti. Esitatud projektid olid transpordi, energia, teadmiste ja digitaalse majanduse, sotsiaalse infrastruktuuri ja sotsiaalsete vahendite ning keskkonna valdkonnast ning rõhutasid võimalikku kuni 12,3 miljardi euro suurust rahastamise puudujääki.

Lisaks tegutsevad riigis mitmed teised institutsioonid, suuresti energiainfrastruktuuri ja transpordisektoris.

- Ajavahemikus 2012. aasta lõpust kuni 2015. aasta mai lõpuni andis **Euroopa Investeerimispank** Eestisse kolm laenu kogumaksumusega 298,8 miljonit eurot. 66,8 miljoni euro suurune laen anti Tallinna linnale linnataristu arendamiseks ning teine, 32 miljoni euro suurune laen, anti Eleringile avarielektrijaama ehitamiseks. Kolmas, 200 miljoni euro suurune laen, anti valitsusele, et toetada investeeringuid innovatsiooni, säästva transporditaristu ja VKEde arengusse.
- Alates 2013. aasta algusest kohustub **Euroopa Investeerimisfond** andma 35 miljonit eurot Balti Innovatsioonifondile, 20 miljonit BaltCapi II erakapitalifondile ja 15 miljonit eurot äriprotsessi juhtimise lisafondile. Mõlemad fondid investeerivad kõigis kolmes Balti riigis. Euroopa Investeerimisfond andis ka LHV pangale 40 miljoni euro suuruse tagatisvahendi uuenduslike ettevõtete rahastamiseks Eestis.
- **Põhjamaade Investeerimispank** on andnud Eestile alates 2012. aasta lõpust neli laenu kogumaksumusega 76 miljonit eurot. Üks 25 miljoni suurune laen anti Tallinna Sadamale jäälohkuja ostmiseks. Põhjamaade Investeerimispank andis ka 10 miljoni euro suuruse laenu Estlink-2 ühenduse ehitamiseks Eesti ja Soome vahel. Täiendav 20 miljoni euro suurune laen anti Tallinna Veele ning 21 miljoni euro suurune laen Tartu Ülikooli Kliinikumile uue meditsiinilinnaku ehitamiseks.
- Alates 2012. aasta lõpust ei ole **Euroopa Nõukogu Arengupank** Eestile ühtegi laenu andnud.

2.5 Ärikeskkond ja õiguslik kontekst

Ärikeskkond

Eesti ärikeskkond on endiselt Kesk-Euroopas ja Balti riikide piirkonnas kõige atraktiivsem vastavalt Maailmapanga aruandele *Doing Business 2016*, mille kohaselt on Eesti maailmas 16. kohal. Viimane aruanne kinnitab edusamme ka äritegevuse alustamise näitajas – uue ettevõtte asutamiseks kulub vaid umbes üks päev, samas kui OECD keskmine on üle 8 päeva. Ettevõtte asutamisega seotud kulud moodustavad ka vaid poole OECD keskmisest. Piiriüleses kaubanduses ja kinnisvara registreerimises on riik endiselt piirkonna liider. Siiski oleks soovitatav täiustada elektri tagamise ja vähemusinvestorite kaitsmise näitajaid.

OECD tooteturu reguleerimist käsitlev hinnang kinnitab, et üldine ärikeskkond on konkurentsi soodustav ning et riik on selles osas vähem piirav kui OECD keskmine näitaja. Siiski märgitakse ära mitmeid takistusi kutseteenuste ning teenustekaubanduse valdkonnas

Eestis ning välismaiste partneritega. OECD on aastaid viidanud maksejõuetuse seaduse ning kohtuvälise ümberkorraldamise puudustele.

Maailma Majandusfoorumi „*Maailma konkurentsivõime aruandes 2015–2016*” tuuakse esile mitmeid täiendavaid takistusi. Maksumäärasid, ebapiisavalt haritud tööjõudu, ülemäärast valitsuse bürokraatiat ja ebapiisavat innovatsioonivõimet hinnati kõige tõsisemateks äritegevuse takistusteks.

2012.–2013. aastate EBRD/Maailmapanga ärikeskkonna- ja ettevõtlussaavutuste uuringute (BEEPS V) kohaselt on Eesti ettevõtete poolt määratletud ärikeskkonna kolm peamist takistust konkurentide tegevus varimajanduse sektoris, elektrienergia probleemid ja tööjõu kvalifikatsioon. Üheks peamiseks probleemiks peeti ka maksuhaldust. Keskmiselt kasvas maksuametnike teostatud kontrolli või nendega kohtumiste arv 2-lt 2,8-le, ületades piirkondlikku keskmist 2,2 ning jäädes piirkonnas alla üksnes Horvaatialle.

Õiguslik kontekst

Panga koostatud hinnang piirkonna õigusaktidele näitab, et Eesti äriseadused on ühed arenenumad. Neid on korrapäraselt muudetud ja Euroopa direktiive on samuti korrapäraselt rakendatud.

Eesti kapitaliturgu ja selle tegevust reguleerivad seadused on küllaltki ajakohased. Kui kapitaliturg kaotab oma likviidsust, on selle põhjuseks vähene nõudlus ja pakkumine, mitte õigusraamistik. Kaaluda tuleks siiski tagatud võlakirjade emiteerimise mõningast reguleerimist. Mõningaid reforme vajaksid ka tagatud tehingud, eelkõige vallasvara eest võetavad tagatised. Kui seda just ei anta kogu ettevõttele (mille tingimused on ranged ja koormavad), siis on kindlaksmääratud vallasvara eest võetavate tagatiste puhul vajalik tagatisvara valduse üleandmine. See ei vasta tänapäevase äritegevuse vajadustele ning võib piirata laenu kättesaadavust Eestist.

Ettevõtte üldjuhtimise reegleid on Eestis muudetud, eesmärgiga viia need kooskõlla *acquis communautaire*'iga, ning nüüd tagavad need standarditele vastavuse. Kuigi pankrotiseadus on hea kvaliteediga, oleks vaja ümberkujundamismenetluse parandusi, eelkõige seoses teabe kättesaadavuse ja võlausaldajatele makstavate summade osas. Eesti kohtusüsteem toimib hästi, üldiselt ei sõltu poliitilisest mõjust ning lahendab äriküsimusi tõhusalt, mis tagab töö tulemuslikkuse. Alternatiivsed vaidluste lahendamise meetodid on olemas ning nendega seotud õigusaktid on üle võtnud ELi vahendusmenetluse direktiivi. Erinevalt arbitraazist ei ole teised alternatiivsed vaidluste lahendamise meetodid, nagu vahendamine ja lepitamine, palju toetust leidnud.

Eesti võttis üle kolmanda energiapaketi, ratifitseeris Kyoto protokollid ning täitis oma kohustuse vähendada heitkoguseid 1990. aastaga võrreldes 8%. Elamu- ja avaliku sektori hoonete energiatõhususe parandamist tuleks kaaluda ning tegeleda ebaefektiivse energiatarbimisega, mis tuleneb nõukogude aja amortiseerunud varast.

Lisas 4 esitatakse Eestisse investeerimise õigusraamistiku põhjalikum analüüs.

2.6 Sotsiaalne kontekst

2014. aasta ÜRO Arenguprogrammi inimarengu indeksi¹ kohaselt on Eesti 188 riigi seas 30. kohal, mis ületab Euroopa ja Kesk-Aasia ning Vahemere lõuna- ja idapiirkonna riikide keskmist. ÜRO inimarengu indeks koosneb kolmest näitajast: tervishoid, haridus ja inimväärne elatustase.

Oodatav eluiga sünnimomendil oli 2014. aastal 76,8 aastat, mis on veidi madalam kui ELi keskmine 80,6 aastat. Eurostati kohaselt oli 2014. aastal vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus 23,5% elanikkonnast (peamiselt lapsed). See on üle ELi keskmise ja suurenes veidi 2010. aasta 21,7%-lt. Ebavõrdsus Eestis on suhteliselt suur: Gini ebavõrdsuse koefitsient on 32,7%, piirkonna keskmine aga 30,6%.

Kuigi noorte hariduse omandamise tase on kõrge ning kolmanda taseme hariduse omandamine ületab ELi keskmist (vastavalt 33,7% ja 26%), rändavad hea haridusega eestlased pigem parema karjäärivõimalusega riikidesse. Lisaks on ilmselgelt vähe tehnoloogia- ja teadusvaldkonna üliõpilasi (Eurostati järgi tuhandest noorest 13,2 vanuses 20–29), mis suurendab oskustele mittevastavust. Kutsehariduses ja -koolituses osalemise määr 37% on endiselt suhteliselt madal, võrreldes ELi keskmisega. Käimas on reform kutsehariduses ja -koolituse õppekavades.

EBRD piirkonnas peetakse Eestit suhteliselt madala soolise diskrimineerimisega riigiks. Majanduslike võimaluste osas on uuringu- ja analüüsifirma Economist Intelligence Unit koostatud naiste majanduslike võimaluste indeksi (mis reastab riigid naiste majanduslike võimaluste toetamise võime järgi) kohaselt Eesti maailmas 29. ja EBRD piirkonnas 7. kohal. Vastavalt 2012. aasta ärikeskkonna- ja ettevõtlussaavutuste uuringule oli Eestis 360st uuritud ettevõttest 30,4% ettevõtete omanike hulgas naisi, mis on kõrgem kui teistes Kesk-Euroopa ja Balti riikides. Samas on Eestis sooline palgalõhe (30%) ELi riikide seas üks suurimaid ning lapsehooldusteenuste kättesaadavus on endiselt piiratud.

Piirkondlikud erinevused Eestis on märkimisväärsed. Maapiirkonnad kannatavad väljarände tõttu Tallinna ja Tartu linnapiirkondadesse. Seda on kõige rohkem tunda Kirde-Eestis, mis muudeti pärast Teist maailmasõda peamiselt rasketööstusega tööstuspiirkonnaks, ja Lõuna-Eestis. Omavalitsuste tasandil on ettevõtluse toetamine piiratud ning piirkonniti erinev. Ebakõla erialaste oskuste ja asukoha vahel on põhjustanud pikaajalise töötuse. Pikaajaline töötus, kui inimene on tööd otsinud vähemalt 12 kuud, on jätkuvalt kõrge, eelkõige Kirde-Eestis, ning moodustas 2014. aastal kogu töötusest ligi poole. Piirkondlikud lõhed on ka infrastruktuuri ja teenuste kättesaadavuses, eelkõige keskkütte-, kvaliteetse joogivee ja reoveesüsteemi puhul, kus võrgu ulatus on oluliselt väiksem ja ühendused halvema kvaliteediga kui linnades.

2.7 Energiatõhususe ja kliimamuutuse kontekst

ELi liikmesriikide hulgas on Eesti energiamahukus suhteliselt kõrge: energia kasutamine SKP ühiku kohta on kolm korda kõrgem kui ELi 28 liikmesriigi keskmine (SKPst vastavalt 0,35 kg õli ekv/USD ja 0,11, Rahvusvaheline Energiaagentuur 2012) ning suhteliselt kõrge on ka CO₂-mahukus: CO₂-heide SKP ühiku kohta on umbes neli korda kõrgem kui ELi 28 liikmesriigi keskmine (SKPst vastavalt 1,03 kg CO₂/USD ja 0,24, Rahvusvaheline

¹ Vastavalt inimarengu indeksile jagunevad riigid nelja suurde inimarengu rühma: väga kõrge inimarenguga, kõrge inimarenguga, keskmise inimarenguga ja madala inimarenguga.

Energiaagentuur 2012). Kuigi Eesti sõltuvus impordist on üks väiksemaid ELis, on tema energiaallikate jaotuse mitmekesisus üks väiksemaid ning jääb isoleerituks ülejäänud EList. Kuigi Eesti on viimastel aastakümnetel edusamme teinud, vajavad majanduse kõik sektorid märkimisväärsed investeeringuid energiatõhususse ja taastuvenergiasse. Eri sektorites on olulisel kohal ka energia ning ressursside (vesi ja jäätmed) ratsionaalsema kasutamise vajadus.

Lisaks vajavad ühendused piirkondade vahel ning elektrijaamade ehitamine ja renoveerimine rohkem toetust ja erainvesteeringuid ning ülekande- ja jaotusvõrgud edasist tõhustamist, eelkõige energiatootmiseks taastuvatest energiaallikatest. Nutikad energiavõrgud ja energiamõõdikud võiksid olla veelgi tõhusamad ning vaja on rohkem investeeringuid uute tehnoloogiate kasutuselevõtuks ja energiatõhususe suurendamiseks, samuti toimiva energiateenuse ettevõtjate turu arendamiseks. Vastavalt ELi direktiivile 2012/27/EL tuleb igal aastal 3% valitsusele kuuluvatest hoonetest renoveerida ning erasektor saab selle eesmärgi saavutamist toetada finantseeringute ja teadmistega energiateenuse ettevõtjate projektide ning energiatõhususe lepingute kaudu. Energiateenuse eraettevõtjad võiksid investeerida tänavavalgustuse projektidesse, samuti munitsipaalhoonete renoveerimisse ja uuendamisse. Energiateenuse eraettevõtjate idee on kohaldatav ka erasektori energiatõhususe investeeringute puhul, nt äri- ja eluhooned. EBRD poliitiline dialoog ja rahastamine võib märkimisväärselt toetada järkjärgulist üleminekut vähese süsinikujäljega hoonetele, järgides ELi ehitiste energiatõhususe direktiivi, samuti vähese süsinikujäljega avaliku sektori teenuste osutamist.

Lisa 4 pakub lisateavet õigusliku konteksti ja poliitilise dialoogi kohta, mida saab Eestis rakendada.

3 STRATEEGILISED SUUNITLUSED

3.1 Strateegilised suunad

Eesti on järjekindlalt väljumas 2007.–2010. aastate sügavast majanduslangusest ning toodang peaks peagi saavutama oma kriisieelse haripunkti. Tänu tavapäraselt ettevaatliku eelarve- ja usaldatavusjärelevalve poliitikale on haavatavus kontrolli all ning Eesti oli esimene ELi liikmesriik, kes 2011. aastal pärast üleliidulist finantskriisi euroalaga ühines.

Kuid nagu paljude teiste selle piirkonna riikide puhul, on pikaajalised tööjõu vähenemise probleemid, madal aktiivsuse määr ja oskustööjõu tõsine nappus hakanud andma käegakatsutavaid tagajärgi vähenenud välisinvesteeringute näol. Kuigi Eesti tunneb uhkust maailmas tunnustatud uuendusliku idufirmade sektori üle, siis uuenduste laiem tulemuslikkus ja tootlikkuse kasv ei ole olnud nende pikaajaliste probleemide lahendamiseks piisav. Lisaks on Eesti energiamahukus endiselt ELis teisel kohal ning mitmes sektoris energiatõhususe parandamiseks on palju võimalusi.

Eesti saab Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest järgmise viie aasta jooksul märkimisväärselt toetust. Vahendite eraldamine väheneb pärast 2020. aastat märkimisväärselt ning riigiasutused on mures, et erafinantseerimine ei suuda riiklikke vahendeid asendada. ELi struktuurifondid nihkuvad tavapärasest toetuspõhistest vahenditest majanduslikult põhjendatud finantsvahenditele, kaasates erasektori vahendeid. Majanduskasvu säilitamiseks

on otsustava tähtsusega institutsioonide ja juhtimiste loomine, mis motiveerivad erainvestoreid avalikult juhitud projektidesse investeerima ning investeeringuid jätkama.

Selleks et aidata Eestil nende probleemidega toime tulla, keskendub EBRD uuel strateegiaperioodil järgmistele suunitlustele:

- **Energiatõhususe ning kohalike energiaallikate ressursside tõhusa kasutamise suurendamine.** Pank kavatses soodustada investeeringuid energiatõhususse ning toetada investeeringuid kohalikesse energiaressurssidesse (nii traditsioonilistes kui ka taastuvatesse), et ergutada täiustatud, ressursitõhusat kohalikku energiatootmist. Kuna Eestil on energiamahukuse poolest ELis teisel kohal, siis on see kava oluline nii energiatõhususe ja -julgeoleku üldiste eesmärkide saavutamiseks kui ka erasektori konkurentsivõime parandamiseks.
- **Erasektori konkurentsivõime suurendamine innovatsiooni kaudu.** Kõrge lisandväärtusega sektorid vajavad uusi investeeringuid, et suurendada tootmisvõimsust ning näidata teistele ettevõtetele, kuidas uuendatud kapital ja tehnoloogia majanduskasvu soodustavad. Kuigi idufirmade sektor on tunnustatud, siis üldine tootlikkuse kasv lõi hiljuti vankuma ning innovatsioonitegevust on vaja tugevdada ekspordi turuosa säilitamiseks. Parem keskkond riskikapitali jaoks võiks selles osas toetada erasektori investeeringuid. Pank kavatses rahastada ekspordile suunatud ettevõtteid ja kõrgema lisandväärtusega toodete uuenduslikke tootjaid ning toetab otseselt ja kaudselt (sealhulgas erakapitali investeerimisfondide kaudu) meetmeid, et suurendada finantseerimise kättesaadavust kasvavatele ettevõtetele ja piiriülesele laienemisele. Panga eesmärk on viia need tegevused kooskõlla valitsuse ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitikaga.

Oma toetuse ja sellega seotud vahendite kavandamisel kohandab pank neid Eesti ülemineku edusammudega. Kuna Eesti üleminek on suuremate edusammudega, siis on pank oma tegevusulatust vastavalt kitsendanud, kuna vähem on turusegmente, kus pank saab oma tööpõhimõtteid täita (ülemineku mõju, usaldusväärne pangandus ja täiendus). Selle eesmärk on ka võimaldada pangal saada uusi kogemusi ja arendada oma teadmisi täiustatud turgude osas, mida saaks jagada EBRD piirkonna teistes osades.

Strateegiaperioodil jätkub ka Eesti doonorite tegevus, et tugevdada erasektori arengut EBRD piirkonnas, ning riigiasutused otsivad võimalusi, et jagada Eesti ülemineku käigus omandatud kogemusi ja teadmisi EBRD piirkonna riikidega.

Kinnitades finantseerimisabi lõpetamise põhimõtte järgimist ja kooskõlas panga keskpika perspektiiviga (BDS14-098 (F)) leiab pank, et peamine vahend finantseerimisabi lõpetamise otsuse tegemiseks on vastava riigi strateegia, milles on EBRD ja valitsusasutused ühiselt kokku leppinud. Eesti kinnitab finantseerimisabi lõpetamise põhimõtte järgimist. Kuigi on tehtud märkimisväärsed edusamme jätkusuutlikule turumajandusele üleminekuks, on siiski mõningaid puudujääke ning ilmnenud on uued probleemid seoses ebakindlusega laienenud geopoliitilises ja investeerimiskeskonnas. Eesti jätkab finantseerimisabi lõpetamise küsimuse läbivaatamist ning teatab oma finantseerimisabi lõpetamise kavatsusest sobival ajal.

3.2 Peamised probleemid ja panga tegevus

Teema 1: Energiatõhususe ning kohalike energiaallikate ressursside tõhusa kasutamise suurendamine

Üleminekuprobleemid

- Eesti energiamahukus on ELis teisel kohal ning sisemaise energia kogutarbimine ja SKP suhe on oluliselt kõrgem kui lähiriikides Lätis, Leedus ja Poolas. Märkimisväärseid energiatõhususe investeeringud on tehtud avaliku sektori hoonetesse, samuti on võetud meetmeid eluaseme ja keskküttesüsteemide energiatarbimise vähendamiseks. Kuid on veel mitmeid valdkondi, kus täiendavad investeeringud on vajalikud. Parandada tuleks tööstus- ja eluhoonete ning transpordisektori energiatõhusust, kus säästvat tehnoloogiat on võrreldes teiste ELi riikidega vähe arendatud.
- Erinevalt teistest Balti riikidest on Eestis sõltuvus üldisest välise energia impordist väga väike. Imporditud energia osakaal kodumaises energiatarbimises on vaid 12%, mis on märkimisväärselt madalam kui 2013. aastal ELi keskmine 53%. Kuid oma energiaallikate jaotuses sõltub riik peaaegu täielikult tahkest kütusest (nagu põlevkivi), mis on kõige suurema saastega energiaallikas kasvuhoonegaaside heitkoguste tõttu. Põlevkivi on Eestis oluline, kuid energiamahukas energiaallikas, moodustades riigi energiaallikate jaotusest üle 60%. Täiendavad investeeringud alternatiivsetest kütustest energiatootmisse, sealhulgas taastuvenergia tootmisse, tasakaalustaks riigi energiamahukust.
- Maagaasi, mis on üks peamine alternatiivne energiaallikas tahkele kütusele, tarnitakse peamiselt gaasitarnete võrgu kaudu, mis on ajalooliselt kuulunud nõukogude gaasivarustussüsteemi. Eestil on piiriülesed ühendused Venemaa ja Lätiga ning sel aastal alustati gaasi importimist ka Leedu LNG terminalist. Viimane moodustab umbes 20% kogu Eesti välismaisest energiavarustusest. Praegu ehitamisel olev torujuhe Eesti ja Soome vahel ning sellega seotud LNG terminalid mõlemas riigis võiksid täiendavalt parandada varustuskindlust ja soodustada konkurentsi hulgemüügi turul. Suurenenud energiaallikad võivad viia suurema gaasitarbimise osakaaluni Eesti energiaallikate jaotuses, mis võiks aidata vähendada riigi CO₂-mahukust saastavate kütuste vähendamise tagajärjel.
- Balti riikide torujuhtmevõrgustikku tuleks veelgi tugevdada, eelkõige maa-aluste gaasihoidlate kasutamise teel.

Seonduv tegevus

- Pank kavatses toetada kohalikku elektritootmist, eelkõige investeeringute toetamisega taastuvenergia tootmisse, mis põhineb kohalikel energiaallikatel, nagu biomass, jäätmed, biogaas ja tuul. Püütakse saavutada suurenevat erasektori osalust. Toetatakse ka muud vähese kasvuhoonegaaside heitega elektritootmist, nagu gaasiküttega elektrijaamad.
- Investeeringuid energiatõhususse rahastatakse ettevõtlussektori kaudu ning toetatakse energiateenuse ettevõtjate ja energiatõhususe lepingute kasutamist, et hõlbustada energiatõhususe investeeringuid teistes valdkondades, nagu elamu- ja avaliku sektori hooned.
- Jätkatakse investeeringutega, millega plaanitakse tõhustada põlevkivi rafineerimist puhtamaks kütuseks ning hõlbustada väärtuslike jäätmete ekstraheerimist, suurendades seeläbi selle loodusvara lisaväärtust.

Poliitiline dialoog ja tehniline abi

Panga poliitilises dialoogis keskendutakse järgmistele valdkondadele:

- taastuenergia reguleeriva raamistiku prognoositavuse ja läbipaistvuse parandamine, et suurendada kohalike energiaallikate, nagu biomass ja tuul, ressursitõhusust;
- erasektori suurem kaasamine energiasäästlike teenuste pakkumisse energiatõhususe lepingute ja tehnilise abi õigusstruktuuri täiendava parandamise kaudu, et lihtsustada energiateenuse ettevõtjate kasutamist (nagu näidislepingud ning projekti valimise ja ettevalmistamise toetamine) ning rakendada energiatõhususe lepingute finantseerimise struktuuri; ning
- finantsinstrumentide koos ELi struktuurifondidega kasutamise ergutamine, et toetada energia- ja ressursitõhusa sektori projektide finantssüsteemi ülesehitust.

Teema 1 tulemuste esitamise raamistik: Energiatõhususe ning kohalike energiaallikate ressursside tõhusa kasutamise suurendamine

	PROBLEEMID	EESMÄRGID	TEGEVUSED	SEIRENÄITAJAD
1.1	Eesti sõltub endiselt energiamahukast tahkekütusest.	Eesti energiaallikate jaotuse mitmekesistamine elektrienergia toomise suurendamise abil kohalikest taastuvatest ressurssidest.	<ul style="list-style-type: none"> Elektrienergia tootjate otsene/kaudne rahastamine, kes kasutavad kohalikke taastuvaid energiaressursse. Poliitiline dialoog taastuvenergia õigusraamistiku parandamiseks, et suurendada kohalike energiaallikate, nagu biomass ja tuul, kasutamist ja ressursitõhusust. 	<ul style="list-style-type: none"> Investeeringute arv elektrienergia tootjatesse, kes kasutavad kohalikke taastuvaid energiaressursse ning tõendid paranenud finants- ja tegevusnäitajate kohta (TIMS (ülemineku mõju järelevalvesüsteem)/TCRF (koostöö tehniliste tulemuste raamistik)) (<i>lähtepunkt – luuakse projektide heakskiitmisel</i>). Tõendid taastuvenergia õigusraamistiku tõhusa tugevdamise kohta (<i>lähtepunkt – N/A</i>).
1.2	Eesti energiamahukus on ELis teisel kohal.	Energiatõhususe parandamine.	<ul style="list-style-type: none"> Investeerida energiatõhususse, sealhulgas ettevõtlussektoris ning elamu- ja avaliku sektori hoonetesse, ning energiatõhususe lepingu raamistiku kaudu parandada finantseeringute kättesaadavust energiateenuse ettevõtjatele. Poliitiline dialoog, sealhulgas tehniline abi, et lihtsustada energiatõhususe lepingute õigusstruktuuri väljatöötamist. 	<ul style="list-style-type: none"> Panga investeeringute abil saavutatud energiasäästu maht EBRD meetodikaga toe/aastas (<i>lähtepunkt – 0</i>). Panga tegevuse tulemusena CO₂-heitkoguse vähenemine CO₂-heitkogus tonnides/aastas (<i>lähtepunkt – 0</i>). Edukalt rakendatud või rahastatud energiatõhususe investeeringute arv (<i>lähtepunkt – 0</i>). Tõendid energiatõhususe lepingute õigusraamistiku tõhusa tugevdamise kohta (<i>lähtepunkt – N/A</i>).
Taustnäitaja: Δ Eesti energiamahukuses (<i>allikas: Eurostat (lähtepunkt (2013) – 512,7 kg õli ekvivalenti/1000 eurot)</i>)				

Teema 2: Erasektori konkurentsivõime suurendamine innovatsiooni kaudu

Üleminekuprobleemid

- Eesti tööjõu tootlikkus on suhteliselt väike, umbes 70% ELi 28 liikmesriigi keskmisest. Alates 2010. aasta finantskriisi madalseisust on Eesti saavutanud tagasihoidliku kumulatiivse tootlikkuse kasvu 6,4%, samas palgakulude suurenemine on toonud kaasa konkurentsivõime mõningase vähenemise (ilmnes tööjõu ühikukulud, mis kasvas samal perioodil üle 16%, olles ELi kõrgeim). Eesti on väga avatud majandusega ja tema maailmaturu ekspordi osa pisut kasvas, mis näitab toodangu kvaliteedi pidevat paranemist.
- Kapitalimahutus kui oluline eeldus tootlikkuse kasvu säilitamiseks on viimase kolme aasta jooksul olnud nõrk, ning kõrge lisandväärtusega sektorites, nagu tootmine ja infotehnoloogia, on kogetud langust alates 2013. aastast. Hiljutine üleminek uuele ELi fondide raamistikule vähendas riiklikke investeeringuid samas, kui erakapitali kulutused on olnud välispoliitilise ohu tõttu vaoshoitud.
- Eesti jääb innovatsioonialases tegevuses laialt levinud ELi reitingu kohaselt alla ELi keskmist. Hiljuti tuvastati puudused mitmetes uuenduslikes VKEdes, ettevõtete teadus- ja arendustegevuse välistes innovatsioonikuludes ning sidemetes teadusasutuste ja tööstuse vahel. Äriinvesteeringud uude tehnoloogiasse, sealhulgas teadus- ja arendustegevusse, on suhteliselt väikesed ja kõikuvad ning keskenduvad mõnele sektorile.
- Teadus- ja arendustegevuse poliitiline raamistik on paranenud, kuna valitsuse eri osad tegutsevad nüüd tihedamas koostöös. Puudusi esineb veel teadustegevuse turustamise raamistikus ning koostöös teaduskeskuste ja äritegevuse vahel.
- Laenu andmine ettevõtlussektorile on alates 2012. aastast kasvanud mõõdukas tempos ja hästi toimivad VKEd kogeavad mõningaid tarnepiiranguid valdavalt välisomandis olevas pangandussektoris. Seevastu turuinfrastruktuur ning era- ja riskikapitali turusügavus on võrreldes teiste arenevate turgudega samal arenguastmel vähearenenud. Võrgustikku selliste vahendite ja ettevõtjate ning vahendite ja teaduskeskuste vahel ei ole Balti riikides ja mujal piirkonnas piisavalt arendatud.

Seonduv tegevus

- Pank jätkab oma tööd Balti riikide tervikliku lähenemisviisi raames ning investeerib Balti riikidesse, sealhulgas Eestisse suunatud piirkondlikesse era- ja riskikapitali fondidesse ning seeläbi aitab välja arendada kohalikku kapitaliturgu ning parandada eri tüüpi omakapitali investeeringute kättesaadavust arenevatele VKEdele. EBRD püüab leida ka võimalusi, et toetada finantsmehhanismide arendamist, nagu ühisrahastamine ja inimeselt inimesele rahastamine.
- Pank seab esikohale ekspordile suunatud ettevõtete ja uuenduslike, kõrgema lisandväärtusega toodete tootjate finantseerimise. Eesmärgiks on ettevõtete ressursitõhususe ja eriti energiatõhususe investeeringud nende ettevõtete konkurentsivõime parandamiseks.
- Eestisse tehtavate otseinvesteeringute ergutamiseks toetab pank välisettevõtete investeeringuid ning sellega seotud teadmussiiret, parimate äritavade rakendamist ja/või äriühingu üldjuhtimise standardite parandamist.

- EBRD kavatseb suurendada oma osalust Eesti teadmispõhises majanduses, rahastades investeeringuid innovatsiooni, teadus- ja arendustegevusse, uue tehnoloogia kasutuselevõtmisse teadmispõhistes tööstusharudes, ning investeerides ja liites (konsolideerides) seotud IKT infrastruktuuri.
- Unustamata nõuetekohast riskide jagamist avaliku ja erasektori vahel, teeb pank vastavalt vajadusele koostööd riigiasutustega, et toetada ja finantseerida avaliku ja erasektori partnerlust energiatõhususe parandamiseks, ning võimaluste tekkimisel transpordi infrastruktuuri.
- Toetatakse Eesti ettevõtete piiriüleseid investeeringuid teistesse EBRD sihtriikidesse, kus panga kohalik esindatus ja osalemine võib investeerimist soodustada.

Poliitiline dialoog ja tehniline suutlikkus

- EBRD jätkab tööd Balti riikide tervikliku lähenemisviisi raames koos turuosaliste ja riigiasutustega, mille eesmärk on õiguslikku ja regulatiivset keskkonda veelgi parandada, et era- ja riskikapital saaks Eestis enam kasvada. See hõlmab ka mõningat tehnilist abi suutlikkuse suurendamiseks, varajast arengu toetamist, võrkude loomist ja laiendamist ning era- ja riskikapitalifondide kohta teabe kättesaadavuse parandamist.
- EBRD teeb nõustamise teel tihedat koostööd riigiasutustega, et arendada ja struktureerida avaliku ja erasektori partnerluse projekte, millele järgneb võimaluse korral rahastamine.

Teema 2 tulemuste esitamise raamistik: Erasektori konkurentsivõime ja innovatsiooni suurendamine

	PROBLEEMID	EESMÄRGID	TEGEVUSED	SEIRENÄITAJAD
2.1	Uuenduslike ettevõtete finantseerimise keskkond on endiselt piiratud.	Erasektori konkurentsivõime tugevdamine uuenduslikesse ja ekspordile suunatud ettevõtetesse investeerimise teel.	<ul style="list-style-type: none"> Võlg ja omakapitali investeeringud ekspordile suunatud ja kõrgema lisandväärtusega toodete uuenduslike tootjate toetamiseks, sealhulgas, kui see on asjakohane, nende edasise arendamise uue tehnoloogia kasutuselevõtuks ja/või Eesti teadmistepõhisesse majandusse. 	<ul style="list-style-type: none"> Tõendid ekspordile suunatud ja uuenduslike ettevõtete eduka toimimise kohta, keda pank toetab otseselt või kaudselt (kvalitatiivne aruanne) (<i>lähtepunkt – N/A</i>). Tõendid kohalike ettevõtete uuenduste arengu või uue tehnoloogia kasutuselevõtu kohta panga investeeringute tulemusena (kvalitatiivne aruanne) (<i>lähtepunkt – N/A</i>).
2.2	Riskipõhine erakapital ja riskikapital on endiselt vähearenenud ja killustunud.	Mitmekesistada finantseerimisallikaid, sealhulgas era- ja riskikapitali kui pangandussektori alternatiive.	<ul style="list-style-type: none"> Balti riikidele tervikliku lähenemisviisi raames investeeringud Balti riikidesse suunatud piirkondlikesse era- ja riskikapitali fondidesse, mida toetab poliitiline dialoog ja tehniline abi õigusliku ja regulatiivse keskkonna parandamiseks. 	<ul style="list-style-type: none"> Tõendid uuenduslike rahastamisvahendite kättesaadavuse kohta (nt finantseeritud era- ja riskikapitalifondide arv) ning kliendi vahenditega finantseeritud uuenduslike ettevõtete arv (<i>lähtepunkt – 0</i>). Tõendid regulatiivse keskkonna paranemise kohta panga poliitilise dialoogi tulemusena (kvalitatiivne aruanne) (<i>lähtepunkt – N/A</i>).
Taustnäitaja: Δ innovatsioonisüsteemide alamnäitaja teadmistepõhise majanduse korrigeeritud indeksist (<i>lähtepunkt (2013) – 7,25</i>)				

3.3 Eesti jaoks koostatud strateegia rakendamise võimalikud riskid

EBRD võimet rakendada Eesti jaoks koostatud strateegiat mõjutavad mitmed tegurid, mille üle pangal ei ole kontrolli. Võimaluse korral püüab pank neid riske maandada ja leevendada ennetava ja püsiva töö abil klientide, riigiasutuste ja teiste sidusrühmadega.

i. Jätkuv aeglane kasv Lääne-Euroopas

Teised ELi riigid on Eesti jaoks oluline eksporditur. Selle tulemusena kajastub negatiivne mõju ELi majandusele kohalikus majanduses ekspordi osakaalu vähenemise kaudu SKPs.

ii. Jätkuvad poliitilised pinged Venemaa ja Ukraina suhetes

Venemaa on oluline eksporditur ning tähtis tuluallikas ka Eesti transiidiga seotud transpordisektorile. Ukraina konfliktist tulenev geopoliitiline olukord võib vähendada turu usaldust ja halvendada majanduslikke väljavaateid peamiste kaubanduspartnerite seas. Tajutav suurenenud risk võib välisinvestoreid heidutada, kuigi EBRD kohalolek ja toetus võib seda mingil määral leevendada.

iii. Investeeringute vähesus ettevõtlussektoris

Eestis tuleb investeerida ettevõtlussektoris, et pank saaks suure osa oma strateegiast rakendada. Ebakindel geopoliitiline olukord võib vähendada investeeringuid Eestisse ning veelgi tõenäolisemalt Eesti ettevõtete piiriüleseid investeeringuid, mis seeläbi vähendab mitmeid panga võimalusi.

3.4 Panga soovitatud tegevuste keskkonna- ja sotsiaalne mõju

Eesti on üks kõige hõredamalt asustatud riike Euroopas ja metsad katavad üle poole riigi territooriumist. 18% maismaast moodustavad looduskaitsealad. Eesti riiklikus säästva arengu strateegias määratletakse arengu säästlikkuse raamistik ning peaesmärgid on Eesti kultuuriruumi elujõulisus, heaolu kasv, sidus ühiskond ja ökoloogiline tasakaal. ELi liikmena on Eesti vastu võtnud keskkonna- ja sotsiaalvaldkonna õigusaktid, mis on ühtlustatud ELi *acquis*'ga ning kooskõlas EBRD keskkonna- ja sotsiaalpoliitikaga.

Eesti on teinud suuri edusamme oma säästva arengu tegevuskava edendamiseks. Näiteks põlevkivil töötavate elektrijaamade heitkogused on vähenenud 1980. aastast 80%. Pidevalt on suurenenud jäätmete taaskasutamine. Aastal 2013 taaskasutati rohkem kui pool toodetud jäätmetest. Aastal 2000 oli sama näitaja vaid 13%. See kasv oli tingitud eelkõige põlevkivi kaevandamisjäätmete taaskasutamise kiirest suurenemisest teedehituses. Viimastel aastatel on märgatavalt suurenenud olmejäätmete põletamine, 2013. aastal põletati rohkem kui pool toodetud olmejäätmetest.

Probleeme veel esineb, eelkõige energiatõhususe valdkonnas. Eestis on energiakulu suur, mille peamine põhjus on vähese tõhususega energiatootmine põlevkivist (Eestis on põlevkivist elektrienergia tootmise tõhusus umbes 30%). Kuigi Eesti on üks väiksemaid kasvuhoonegaasi tekitajaid ELis absoluutarvudes väljendatuna (0,4% kasvuhoonegaaside koguheitest), on ta teisel kohal heitkogustes inimese kohta. Energiaallikate mitmekesistamine (sealhulgas taastuvenergia osakaalu suurendamine), energiatarbimise vähendamine kõigis

sektorites ning energiatõhususe suurendamine on meetmed, mis võivad vähendada kasvuhoonegaaside heiteid ning parandada energiatõhusust.

Pank keskendub selliste investeeringute toetamisele, mis parandavad erasektori konkurentsivõimet ning energiajulgeoleku ja energiatõhususe nüüdisaja võimalusi, et parandada keskkonna- ja sotsiaaltegevust (sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse edendamine) ja vähendada kasvuhoonegaaside heiteid. Transpordi infrastruktuuri ja taastuvenergia projektid nõuavad EBRDlt ettevaatlikku lähenemist, sest need võivad mõjutada negatiivselt elurikkust ja tundlikke elupaiku, sealhulgas Natura 2000 alasid. Panga keskkonna- ja sotsiaalpoliitika ning toimivusnõuded kehtivad kõigile Eesti projektidele.

3.5 EBRD koostöö mitmepoolsete arengupankade ja Euroopa Liiduga

- EBRD jätkab tihedat koostööd ning oma jõupingutuste aktiivset kooskõlastamist Euroopa Investeerimispanga, Euroopa Investeerimisfondi ning Põhjamaade Investeerimispannaga, et suurendada oma investeeringute rahastamise võimendavat mõju, eelkõige erasektori osaluse suurendamiseks energiaprojektides.
- Pank jätkab poliitilist dialoogi Eesti riigiasutustega, et toetada erainvestorite kaasamist riiklikesse investeerimiskavadesse, eelkõige seoses finantsinstrumentide kasutamisega koos ELi struktuuri- ja investeerimisfondidega.
- Koostöös Euroopa Investeerimispannaga võivad investeeringud „Junckeri plaani” raames omada suurt potentsiaali panga teadmiste ärakasutamisel teatud sektorites.

LISA 1 – POLIITILINE HINNANG

EBRD asutamislepingu artikli 1 kohaselt on Eesti kohustatud järgima ja rakendama mitmeparteilise demokraatia, pluralismi ja turumajanduse põhimõtteid.

Pluralistliku parlamentaarse demokraatia põhiseaduslik ja seadusandlik raamistik on olemas. Võimude lahusus, poliitilise süsteemi kontrollimehhanism ning inimõiguste ja põhivabaduste austamine on suurel määral kooskõlas rahvusvaheliste ja Euroopa normidega. Meedia on pluralistlik ja konkurentsivõimeline ning kodanikuühiskond tegutseb sõltumatult. Valimisi peab OSCE vabadeks, mis on kooskõlas rahvusvaheliste normidega. Eesti ühines ELiga 2004. aastal ja euroalaga 2011. aastal.

Alates eelmise strateegia vastuvõtmisest on Eesti teinud edusamme demokraatlike reformide elluviimise kõigis valdkondades ning pidevaid jõupingutusi, et tugevdada mitmeparteilist demokraatiat pärast taasiseseisvumist 1991. aastal. Mõned probleemid on siiski veel venekeelse vähemuse integreerimise valdkonnas.

Vabad valimised ja esindusvalitsus

Valimiste õigusraamistik, mida on täiendavalt muudetud alates eelmisest strateegiaperioodist, annab OSCE demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (OSCE/ODIHR) hinnangul tugeva aluse demokraatlike valimiste läbiviimiseks. Valimised on rajatud konkurentsile ja valijatel on mitmekesine valik poliitilisi alternatiive. Kampaniaid viiakse läbi sõnavabaduse, ühinemis- ja kogunemisvabaduse austamise keskkonnas vaatamata etnilistele ja keelelistele eraldusjoontele. Viimased üldvalimised toimusid märtsis 2015. Valimiste korraldajad kogesid valimiste sidusrühmade laialdast usaldust. Valijad said oma valmisõiguse kasutamiseks kasutada mitmesuguseid vahendeid, sealhulgas elektroonilist hääletamist. OSCE/ODIHR andis mõned soovitusel internetihääletuse, erakonna ja kampania rahastamise ning rahvusvähemuste osalemise kohta.²

Eesti on parlamentaarne vabariik, kus seadusandlik võim kuulub 101-kohalisele ühekojalisele parlamendile, kes kinnitab ametisse presidendi nimetatud peaministri. Seadusandlik ja põhiseaduslik raamistik tagab selge võimude lahususe ning täidesaatva, seadusandliku ja kohtuvõimu kontrollimehhanismi. Tähtsamaid poliitilisi otsuseid teevad valitud ametnikud, kellel on tõhus valitsemisõigus ja kes on vabad ebademokraatlikest piirangutest.

Kodanikuühiskond, meedia ja osalemine

Põhiseadusega on tagatud kodanikuühiskonna organisatsioonidele vabadus iseseisvalt tegutseda. Kodaniku- ja poliitiliseks osaluseks on mitu kanalit. Kodanikuühiskond on aktiivne, iseseisev ja annab oma panuse poliitika kujundamisse, kuid kodanikuühiskonna organisatsioonide rahastamine on keeruline. Seadus lubab Eesti kodanikel moodustada poliitilisi parteisid ning seda praktikas ka järgitakse. Opositsioonierakonnad, sealhulgas erakond, mis põhiliselt esindab arvukat venekeelset vähemust, saavad oma kampaniat vabalt korraldada ja olla valitsuse algatuste vastu. Kõik erakonnad lisavad oma kandidaatide valimisnimekirja aina rohkem rahvusvähemuste hulka kuuluvad kandidaate. Määratlemata kodakondsusega isikutel on õigus hääletada kohalikel valimistel, kuid nad ei saa hääletada ega kandideerida parlamendivalimistel ning neil ei ole õigust liituda poliitiliste parteidega.³

Põhiseadusega on tagatud sõnavabadus ja õigus teabele. Meediamaastik on pluralistlik ja esindab erinevaid poliitilisi vaateid. See hõlmab avaliku ja erasektori ringhäälinguorganisatsioone. Meedia omandiline kuuluvus on üldiselt läbipaistev.

² OSCE/ODIHR: 1. märtsi 2015. aasta parlamendivalimised, valimiste ekspertrühm, 26. mai 2015, lk 1, 13.

³ OSCE/ODIHR: 1. märtsi 2015. aasta parlamendivalimised, valimiste ekspertrühm, 26. mai 2015, lk 2.

Õigusriik ja õiguskaitse kättesaadavus

Eesti põhiseadus tagab kõigi kodanike võrdsuse seaduse ees, õiguse õiglasele kohtumõistmisele ja vabaduse mitte langeda meelevaldse vahistamise või kinnipidamise ohvriks. Seaduse ülimuslikkuse juriidilised ja institutsioonilised tagatised ning kohtute sõltumatus on olemas ning neid järgitakse praktikas. Kohtusüsteem teostab täidesaatva ja seadusandliku võimu üle tõhusat kontrolli.

Transparency Internationali 2015. aasta korrupsioonitajumise indeksi järgi on Eesti 168 riigi hulgas 23. kohal (tõustes 2013. aasta 28. kohalt)⁴, mis on EBRD sihtriikide hulgas parim koht. Eesti õigus- ja institutsiooniline raamistik annab kindla aluse võitlusele korrupsiooniga ning on viimasest strateegiaperioodist veelgi tugevnenud. Viimases kogu ELi hõlmavas korrupsioonivastase võitluse aruandes tõi Euroopa Komisjon esile Eesti madala korrupsioonitajumise taseme.⁵ Euroopa Nõukogu riikide korrupsioonivastane ühendus (GRECO) soovitas meetmeid, et parandada parlamendiliikmete korrupsiooni ennetamist ning märkis, et ametivõimud on algatanud selles valdkonnas põhjaliku reformi.⁶

Kodaniku- ja poliitilised õigused

Eesti põhiseadus tagab sõna-, teabe-, usu- ja südametunnistuse ning liikumis-, ühinemis- ja kogunemisvabaduse ning eraomandi puutumatused ning neid järgitakse praktikas.

Viimane Eestit käsitlev ÜRO inimõiguste olukorra üldine korrapärane läbivaatamine toimus 2011. aastal. Suurim osa soovitusi olemasolevate puudustega tegelemiseks olid seotud asjaomaste rahvusvaheliste õigusaktidega (24,41% kõigist soovitustest), sellele järgnesid soovitused naiste õiguste (21,26%) ja lapse õiguste (14,17%) kohta.

Eestis on sooline võrdõiguslikkus sätestatud seadusega ja loodud on tõhusad institutsioonid vastava poliitika rakendamiseks. Kuigi tööjõu osalusmäär on piirkonna kõrgeim, teenivad naised keskmisest vähem ning sooline palgalõhe on 30%.⁷ Naiste osakaal parlamendiliikmete hulgas on kasvanud umbes 20%-lt 2011. aastal ligikaudu 24%-ni praeguses parlamendis.

Eestis on arvukas venekeelne vähemus, kelle integreerimine nõuab täiendavaid jõupingutusi. Eesti kohta käivas ÜRO rassilise diskrimineerimise likvideerimise komitee (CERD) 2014. aasta aruandes märgitakse, et lahendamata probleemide põhjuseks on määratlemata kodakondsusega isikute arvukus (umbes 6% elanikkonnast).⁸ Samal ajal tunnustab rassilise diskrimineerimise likvideerimise komitee Eestit kodakondsuse seaduse vastuvõtmise eest, millega lihtsustatakse määratlemata kodakondsusega isikute naturalisatsiooni, ning OSCE/ODIHR julgustab riigiasutusi tagama selle sätete rakendamise.⁹

Põhiseadus kaitseb kodanikke riigipoolse ahistamise, ähvardamise ja piinamise eest ning seda järgitakse praktikas.

⁴ Transparency International (2015): korrupsioonitajumise indeks 2015: <http://www.transparency.org/cpi2015/results>.

⁵ Euroopa Komisjon (2014): ELi korrupsioonivastase võitluse aruanne, Eesti, lk 10.

⁶ Riikide korrupsioonivastane ühendus (2015): neljas hindamisvoor, Eesti vastavusaruanne:

„Parlamendiliikmete, kohtunike ja prokuröride korrupsiooni ennetamine”.

⁷ Euroopa Komisjon (2014): „Sooliste palgaerinevuste kaotamine Euroopa Liidus”, lk 11.

⁸ Rassilise diskrimineerimise likvideerimise komitee (2014): Kokkuvõtvad märkused Eesti kümnenda ja üheteistkümnenda korrapärase koondaruande kohta, lk 2 ja 4.

⁹ OSCE/ODIHR: 1. märtsi 2015. aasta parlamendivalimised, valimiste ekspertrühm, 26. mai 2015, lk 11–13.

LISA 2 – VALITUD MAJANDUSNÄITAJAD

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016 (prognoos)
Tulud ja kulud	<i>(Muutus protsentides inflatsioonikordistiga)</i>						
SKP	2,5	7,6	5,2	1,6	2,9	1,2	2,8
Eratarbimine	-1,6	3,7	4,4	3,8	3,5	-	-
Valitsuse kulutused	-0,4	1,3	3,6	1,5	3,0	-	-
Kogu põhikapital	-2,6	32,7	10,9	2,3	2,8	-	-
Kaupade ja teenuste eksport	24,0	24,2	6,2	4,7	1,8	-	-
Kaupade ja teenuste import	21,2	27,2	11,7	4,5	1,4	-	-
Ehitustoodang, v.a ehitus	22,9	19,7	1,5	4,2	2,4	-2,4	-
Tööturg (v.a välismaal töötajad)	<i>(Muutus protsentides)</i>						
Keskmine brutotulu kuus majanduses (aasta keskmine)	0,9	5,4	5,9	7,8	5,6	-	-
Palgakasv kohalikus väeringus	-1,8	0,3	1,6	4,4	5,1	-	-
Töötuse määr (aasta keskmine)	16,7	12,3	10,0	8,6	7,4	-	-
Hinnad	<i>(Muutus protsentides)</i>						
Tarbijahinnaindeks (aasta keskmine)	2,7	5,1	4,2	3,2	0,5	0,1	-
Tarbijahinnaindeks (aasta lõpp)	5,4	4,1	3,6	2,0	0,1	-0,2	-
Eelarvenäitajad	<i>(Protsent SKPst)</i>						
Üldine riigibilanss	0,2	1,2	-0,3	-0,1	0,7	0,3	-
Üldised valitsuse tulud	40,7	38,6	38,8	38,1	38,7	-	-
Valitsuse võlg	40,5	37,4	39,1	38,3	38,0	-	-
Üldine valitsusvõlg	6,5	5,9	9,5	9,9	10,4	10,1	-
Rahandus- ja finantssektor	<i>(Muutus protsentides)</i>						
Rahapakkumine euroalas (M2, aasta lõpp)	2,1	2,0	4,4	2,4	3,5	5,3	-
Erasektorile antud laenud (aasta lõpp)	4,6	5,1	0,3	0,8	3,3	4,9	-
Viivislaenude osakaal (aasta lõpp)	6,1	4,5	3,0	1,7	1,5	1,0	-
Intressimäärad	<i>(protsentides, aasta lõpp)</i>						
EKP hoiustamise püsivõimaluse intressimäär	0,25	0,25	0,00	0,00	-0,20	0,30	-
EKP põhiliste refinantseerimistingute intressimäär	1,00	1,00	0,75	0,25	0,05	0,05	-
EKP laenamise püsivõimaluse intressimäär	1,75	1,75	1,50	0,75	0,30	0,30	-
Välissektor	<i>(protsent SKPst)</i>						
Jooksevkonto	1,8	1,3	-2,4	-0,1	1,0	-	-
Kaubandusbilanss	-2,8	-2,1	-6,6	-4,7	-5,0	-	-
Eksport	50,9	63,3	63,0	60,8	58,4	-	-
Import	53,6	65,4	69,6	65,9	63,6	-	-
Välismaised otseinvesteeringud, sissevool	13,2	5,0	7,7	3,5	5,9	-	-
Koguvälisvõlg	112,1	101,9	101,9	93,5	96,8	-	-
Memorandumi osad	<i>(Ühikud märgitud sulgudes)</i>						
Rahvaarv (aasta lõpp, miljonites)	1 329,7	1 325,2	1 320,2	1 315,8	1 313,3	1311,8	-
Nominaalne SKP (eurodes, mln)	14,7	16,7	18,0	19,0	20,0	20,2	-
Nominaalne SKP inimese kohta (eurodes)	11 069,4	12 577,3	13 639,1	14 451,0	15 200,7	15 400,79	-
Tööstuse osa, sh ehitus, SKPs (protsentides)	24,5	25,5	25,2	25,4	24,5	-	-
Põllumajanduse osa SKPs (protsentides)	2,8	3,5	3,6	3,1	3,2	-	-
Välismaiste otseinvesteeringute sissevool (eurodes, mln)	1 935,6	817,8	1 393,8	664,3	1 172,1	-	-
Välisvõlg / kaupade ja teenuste eksport (protsentides)	150,6	107,9	118,3	112,8	114,8	-	-

LISA 3 – ÜLEMINEKUPROBLEEMIDE HINDAMINE (2014)

Turu struktuur:	Turu asutused:	Põhiülesanded:
ÄRIÜHINGUD		
Põllumajandus		
Väike	Keskmine	<ul style="list-style-type: none"> Põllumajandus- ja töötlemistegevuse tootlikkuse täiendav suurendamine.
Tootmine ja teenused		
Ebaoluline	Ebaoluline	<ul style="list-style-type: none"> Sektoris on väga vähe probleeme tänu ärikeskkonnale, mida peetakse üheks parimaks maailmas, samas võiks suuremat tähelepanu pöörata inimressursside piirkondlikule ebavõrdsusele, et hõlbustada eraettevõtete levimist vähemarenenud piirkondadesse.
Kinnisvara		
Ebaoluline	Ebaoluline	<ul style="list-style-type: none"> Sektor on juba hästi arenenud ilma märkimisväärsete üleminekuaja probleemideta.
IKT		
Väike	Ebaoluline	<ul style="list-style-type: none"> Konkurentsivõime edasine suurendamine traadiga side sektoris.
ENERGIA		
Loodusvarad		
Väike	Ebaoluline	<ul style="list-style-type: none"> Konkurentsi suurendamine hulgi- ja jaemüügi gaasiturul. Eesti parlamendi heakskiidetud teenuste lahutamise protsessi lõpuleviimine.
Säästev energia		
Keskmine	Keskmine	<ul style="list-style-type: none"> Energiakasutuse vähendamine majanduses, eriti energiasektoris. CO₂-heite vähendamise poliitika toetamine.
Elekter		
Ebaoluline	Ebaoluline	<ul style="list-style-type: none"> Piiriülese kaubanduse toetamine. Erasektori konkurentsi suurendamine elektritootmises. Süsinikdioksiidi mahukuse/heite vähendamine.
INFRASTRUKTUUR		
Vesi ja heitvesi		
Ebaoluline	Väike	<ul style="list-style-type: none"> Ristsubsideerimise täielik kaotamine tarbijarühmade vahel. Kehtivatele keskkonnanormidele vastava asjakohase vee- ja kanalisatsioonisüsteemi tagamine kogu riigis.
Ühistransport		
Väike	Keskmine	<ul style="list-style-type: none"> Erasektori suurenev osalemine transporditeenuste pakkumisel. Parkimise infrastruktuuri arendamine Tallinna kõrval ka teistes linnades, mis võiks põhineda avaliku ja erasektori partnerlusel. Rahanduse jätkusuutlikkuse parandamine.
Teed		
Keskmine	Keskmine	<ul style="list-style-type: none"> Teehooldusettevõtete erastamise lõpuleviimine. Kõigi hoolduslepingute edasine parandamine ja soorituspõhiste lepingute kasutuselevõtt kõigi

Turu struktuur:	Turu asutused:	Põhiülesanded:
		hoolduslepingute osas. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Avaliku ja erasektori partnerluste arendamine kooskõlas parima rahvusvahelise tavaga.
Raudteed		
Väike	Ebaoluline	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Raudteeteenuste taaserastamine (või muu erasektori osalemise viis). ▪ Kaubaveod ja infrastruktuuri võiks täielikult eraldada.
FINANTSINSTITUTSIOONID		
Pangandus		
Väike	Väike	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uute uuenduslike toodete arendamine ja kasvu soodustamine (nt heitkogustega kauplemine ja energiatõhusus).
Kindlustus ja muud finantsteenused		
Väike	Väike	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uute uuenduslike kindlustustoodete arendamine ja kasvu soodustamine.
Mikro-, väikese ja keskmise suurusega ettevõtted		
Väike	Väike	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Idufirmadele, uuenduslikele ja suure kasvuga ettevõtetele omakapitaliga rahastamise kättesaadavuse parandamine. ▪ Krediidifinantside ulatuse parandamine. ▪ mikro-, väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatele (MVKE) koolitus- ja nõustamisteenuste kättesaadavuse parandamine.
Erakapital		
Keskmine	Keskmine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Era- ja riskikapitali rahastamise kättesaadavuse parandamine ettevõtetele uute institutsiooniliste tugevate (Balti riikidele suunatud) era- ja riskikapitalifondide loomise kaudu. ▪ Riskikapitaliga seotud ökosüsteemi arengu toetamine riigis (nt idufirmade suurema tõhususe toetamisega).
Kapitaliturud		
Keskmine	Väike	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kohalike kapitaliturgude likviidsuse suurenemise toetamine, sealhulgas kohaliku institutsionaalse ja erainvestorite baasi arendamine.

MAJANDUSLIKU KAASATUSE¹⁰ NÄITAJAD

MAJANDUSLIK KAASATUS		
Kaasatuse näitaja mõõtmised	Kaasatuse näitaja	Põhiülesanded
Noored		
Võimalused noortele	Keskmine	<ul style="list-style-type: none"> Kõrge lisandväärtusega töökohtade loomine heade karjäärivõimalustega, et pakkuda noortele töövõimalusi kohapeal ja tagada piisav tööjõud, mis on võimalik tõhusamate teadus- ja arendustegevuse algatuste kaudu. Parandada tööpõhise õppe võimalusi noortele, keskendudes praktikakohtade arvu suurendamisele, et tagada konkurentsivõimeline ja kvalifitseeritud tööjõud. Koostöö parandamine erasektori tööandjate ja haridusasutuste vahel tagab noortele oskuste parema sobitumise ning eduka teekonna haridusest ja koolitusest tööhõivesse.
Hariduse kvaliteet	Keskmine	<ul style="list-style-type: none"> Parem koostöö erasektori ja haridusasutuste vahel parandab tehnilise ja kutsehariduse ning väljaõppe kvaliteeti ning tagab, et noorte tööturule tulijate oskused vastaksid kohaliku tööturu nõudlusele.
Sugu		
Töötamine	Suur	<ul style="list-style-type: none"> Klientide motiveerimine personalipoliitika parandamiseks seoses võrdsete võimaluste tavaga, sealhulgas võrdse tasustamise tava ja juurdepääs lapsehooldusteenustele, et parandada naiste majanduslikke võimalusi.
Tööhõive ja tugev isevastutus	Keskmine	<ul style="list-style-type: none"> Naiste seas õpingute alustamise ja lõpetamise määra suurendamine loodusteaduste, tehnoloogia-, inseneriteaduste ja matemaatikavaldkonna haridusprogrammides sihipärase teavitustegevuse, paranenud karjäärinõustamise ning erasektori klientide partnerluse kaudu. Naisjuhtide programmide kättesaadavuse parandamine, et toetada naiste jõudmist juhtivatele ametikohtadele.
Finantseerimise kättesaadavus	Keskmine	<ul style="list-style-type: none"> Turutõrgete määratlemine ning pangandussektori toetamine naiste juhitud VKEdele uute toodete või teenuse pakkujate arendamisega, sealhulgas ettevõtluse toetamine ning oskusteabe

¹⁰ EBRD majandusliku kaasatuse näitaja hindab asutusi, turgusid ja haridussüsteeme kõigis EBRD sihtriikides seoses nende suutlikkusega laiendada majanduslikke võimalusi üksikisikutele, olenemata nende soost, vanusest või sünnikohast. Need näitajad hindavad pigem võimalusi – 15- kuni 24-aastaste ja vanemate töötajate ning naiste ja meeste vahel – kui võimaluste taset. Näitajad esitatakse selle riigi strateegias, kus kaasatuse erinevus ei ole väike. Need näitajad on kooskõlas EBRD 2014. aasta ajakohastatud kaasatuse näitajaga.

		pakkumine naisevõõrdajatele ja naiste juhitud VKEdele.
Piirkonnad		
Teenuste kättesaadavus	Keskmine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tööturule juurdepääsu ja ettevõtlusvõimaluste parandamine, pöörates erilist tähelepanu piirkondadele väljaspool Tallinna ja Tartut. ▪ Piirkondliku taristu parandamine, eelkõige juurdepääs veevarustusteenusele ja keskküttele Kirde-Eestis. ▪ Osalemine poliitilises dialoogis, Sotsiaalministeeriumi „Sotsiaalse turvalisuse, kaasatuse ja võrdsete võimaluste arengukava 2016–2023” toetamine, et tagada juurdepääs teenustele (haridus ja tööhõive) kohalikul tasandil.

LISA 4 – ÕIGUSSÜSTEEMI ÜLEMINEK

Sissejuhatus

Käesolevas lisas esitatakse valitud õigusvaldkondade kriitiline analüüs, mis on panga Eesti investeerimisstrateegia jaoks tulevasel perioodil kõige olulisemad. Analüüsis on lähtutud EBRD õigussüsteemide üleminekuprogrammi läbiviidud hinnangutest.

1. Energiasektor

Energia/taastuenergia

Eesti kuulub nende ELi riikide hulka, kes kõige vähem imporditavast energiast sõltuvad. Tema energianõudluse täidavad peamiselt põlevkivi ja aina enam taastuvad energiaallikad. Samal ajal peavad vastavalt viimastele ärikeskkonna- ja ettevõtlussaavutuste uuringutele Eesti ettevõtted elektrivarustust suuruselt teiseks probleemiks. Eesti energiasõltumatus ja -julgeoleku suurendamiseks tehakse jõupingutusi, sealhulgas naaberriikide ning piirkondlike energiaühenduste tugevdamine. Täiendava energiasüsteemi ühendamise käivitamine Eesti ja Soome vahel (EstLink2) 2014. aastal on üks näide, mille eesmärk on suurendada elektrivoogu Balti riikide ja Põhjamaade vahel. Eesti gaasituru ühenduvus teiste ELi riikidega on jätkuvalt probleem.

Eesti on ELi kolmanda energiapaketi oma õigusaktidesse üle võtnud. Muudetud elektrituruseadus ja maagaasiseadus on peamised seadused, mis reguleerivad vastavalt elektri- ja gaasiturgu. Energiasektori riiklikus arengukavas aastani 2020 määratletakse valitsuse energiapoliitika eesmärgid, sealhulgas energiaportfelli mitmekesistamine ning keskkonnale ohutuma energiatootmise edendamine.

Peamised taastuvad energiaallikad on tuuleenergia ja biomass koos biogaasi ja hüdroenergiaga, mis samuti pakuvad väikeses koguses elektrit. Need on aidanud Eesti riigil jõuda kolme Euroopa riigi (Bulgaaria ja Rootsi kõrval) hulka, kes on juba saavutanud oma taastuvate energiaallikate 2020. aasta 25%-lise eesmärgi üldises energiatarbimises, täites selle juba 2011. aastal.¹¹ Transpordis on taastuvate energiaallikate kasutamine endiselt peaaegu olematu.

Preemiate maksmine on taastuvate energiaallikate üks peamisi toetusmehhanisme koos investeerimisvahenditega, mida eraldatakse teatud tüüpi taastuvate energiaallikate tehnoloogiasse. Taastuvatest energiaallikatest tootjatele ei anta eelisjärjekorras juurdepääsu võrgule, vaid nende suhtes kehtivad ühenduse üldised põhimõtted, mille aluseks on mittediskrimineerimise põhimõte. Võrguettevõtja on kohustatud võrku oma teeninduspiirkonnas arendama, et oleks võimalik ühendada võrku täiendavaid elektrijaamu ning soovi korral ühendada oma vastutuspiirkonda elektrijaamu, kui need vastavad tehnilistele nõuetele. Sertifitseerimisprogrammid ja -nõuded taastuvate energiaallikate süsteemide paigaldajatele on olemas. Samas puuduvad riiklik regulatsioon või miinimumnõuded taastuenergia kasutamise edendamiseks hoonetes või transpordisektoris.

Eesti ratifitseeris Kyoto protokolli 2002. aastal ning saavutas oma kohustuse aastateks 2008–2012 vähendada heitkoguseid võrreldes 1990. aastaga 8%.

¹¹ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6734513/8-10032015-AP-EN.pdf/3a8c018d-3d9f-4f1d-95ad-832ed3a20a6b>

Kuigi taastuvenergia turg on olnud kiiresti arenev, teatas valitsus süsteemi reformimisest, et vastata kasvavale turule. 2014. aasta lõpus kiitis Euroopa Komisjon heaks taastuvenergia riigiabi toetuskava reformi, kuid eelnõu heakskiitmine lükati 2015. aasta üldvalimiste järgsesse aega. Uute subsiidiumitega määratakse kavandatavalt kindlaks toetused olemasolevatele energiatootjatele, kasutades pigem ühepoolset hinnavahelepingut kui turuhinnaga fikseeritud lisatoetust, ning neid ei maksta energiatoomiseks negatiivse hinna perioodil. Taastuvenergia tootmisvõimsuse suurendamiseks võib valitsus kaaluda sertifitseerimis- ja litsentsimiseeskirjade vastuvõtmist taastuvenergia tootmisrajatiste ning sellega seotud ülekande- ja jaotusvõrgu infrastruktuuri kohta.

Energiasektori riiklik arengukava aastani 2030 on valmimisel ning selle eesmärk on seada laiemad ja pikaajalisemad eesmärgid energiasektori arenguks. Valitsus tunnistab vajadust edendada taastuvenergia kasutamist hoonetes, sealhulgas õigusaktide väljatöötamise abil, millega kehtestatakse minimaalne taastuvenergia kasutus uutele ja ulatuslikku uuendust läbivatele avaliku sektori hoonetele, samuti vähese energiatarbimisega näidishoonete määratlemise, prognooside koostamise ja suutlikkust suurendavate tegevuste pakkumisega ehitussektori spetsialistidele. Samuti kaalutakse transpordialaste õigusaktide muudatust taastuvenergia edendamise kohta.

Energiatõhusus

Eesti majanduse energiamahukus on jätkuvalt suhteliselt kõrge, tootmise energiatõhusus on üks piirkonna madalamaid ning CO₂-heide elaniku kohta on üks kõrgemaid. Suure energiamahukuse põhjuseks on peamiselt põlevkivienergia, samuti ebatõhus energiatarbimine, mis on tingitud nõukogudeaegsest amortiseerunud infrastruktuurist (nagu korterelamud ja kaugküttevõrgud). Elamusektor on riigi suurim energia lõpptarbija.

Energiatõhususe poliitilise raamistiku koostamine on määratletud energiasektori riiklikus arengukavas aastani 2020, mis hõlmab laiemat energiasektorit. Valitsuse esmane eesmärk energiatõhususe sektoris on säilitada 2020. aastaks energiatarbimine 2010. aasta tasemel, mille saavutamine annab hinnanguliselt 13,1% energiasäästu. Teine riiklik energiatõhususe tegevuskava koostati 2014. aastal ning see sisaldab aruandeid võetud või võetavate meetmete kohta vastavalt energiatõhususe direktiivile 2012/27/EL. Valitsus kavatses koostada energiatõhususe kohustuste süsteemi koos alternatiivsete meetmetega, sealhulgas energia- ja CO₂-maksud ning rahastamiskeemid, näiteks tänavavalgustuse ajakohastamiseks ja kortermajade renoveerimiseks.

Elektrituru- ja maagaasiseaduses sätestatakse mõõtmise alused ja nõuded elektriarvetele. Loodetakse, et õigusaktid, millega võetakse üle Euroopa demokraatia rahastu, annavad kindlad reeglid energiaauditite koostamiseks ja kasutamiseks konkreetsetes sektorites. Valitsus keskendub hoonete energiatõhususe parandamisele ning on võtnud meetmeid kodutarbijate tõhusa energiatarbimise edendamiseks ja lihtsustamiseks. Need hõlmavad toetuskeeme korterelamute rekonstrueerimiseks esmase eesmärgiga suurendada hoonete energiatõhusust, kodu renoveerimiseks võetud laenude intressi maksuvabastust, samuti ürituste, sealhulgas energiatõhususe suurendamise kasulikkuse teavituskampaaniate ja riiklike energiasäästu nädalate toetamist. Määrus on olemas ning selles sätestatakse ehitiste energiatõhususe nõuded. Valitsus soovib arendada ka energiateenuse ettevõtjate turgu, kuigi praegu pakuvad energiateenuseid vaid vähesed ettevõtted.

Valitsus andis märku oma kavatsusest võtta üle Euroopa demokraatia rahastu nõuded uues horisontaalses energiamajanduse määruuses (esialgselt energiamajanduse korralduse seadus).

Loodetakse, et seaduses sätestatakse riikliku energiatõhususe tegevuskavas määratletud meetmed õiguslikult siduvatena. Valitsus valmistab ette ka hoonete renoveerimise strateegiat, et anda ülevaade ELi *acquis*'st tulenevate asjakohaste kohustuste täitmise kohta. Valitsusel võib olla vaja ka suurendada soovi investeerida hoonete energiatõhususse ja julgustada energiateenuse ettevõtjate osalemist asjakohaste rahastamisvahendite kaudu.

2. Kapitaliturud

Kapitaliturgude tegevust reguleeriv põhiõigusakt Eestis on 17. oktoobri 2001. aasta väärtpaberituruseadus, mida on hiljem muudetud. See annab Eesti väärtpaberituru toimimisele õigusraamistiku, reguleerib muuhulgas investeerimisteenuste osutamist, reguleeritud turgu ja börsi, väärtpaberite esmast avalikku pakkumist ja väärtpaberitehingutega arveldamist. Muud asjakohased õigusaktid on investeerimisfondide seadus (2004), mis sätestab nõuded ühisinvesteeringusskeemidele, finantsinspektsiooni seadus (2002, konsolideeritud versioon 2011), mis annab finantsinspektsiooni tegevusele õigusliku aluse, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (vastu võetud 19. detsembril 2007, jõustus 2011. aasta juulis), mis sätestab rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmed, ning 9. veebruari 1999. aasta krediidasutuste seadus, mida on muudetud ning mis reguleerib pankade ja muude finantsasutuste tegevust. Kuna Eesti ühines euroalaga, siis võeti 22. aprillil 2010. aastal vastu euro kasutusele võtmise seadus. Enamik eespool nimetatud õigusakte rakendab asjakohaseid ELi direktiive.

Väärtpaberiturgu reguleerib finantsinspektsioon, kes teostab järelevalvet väärtpaberituru tegevuse, investeerimistevõtete, krediidasutuste, ühisinvesteeringusskeemide tegevuse, kindlustus- ja pensionifondide üle. Finantsinspektsioonil on õigus anda väärtpaberituru õigusaktide kohta nõuandvaid suuniseid, et pakkuda finantsinspektsiooni subjektidele juhiseid. Tallinna Börs on ainus reguleeritud väärtpaberite järelturg Eestis. See on Balti riike hõlmava Nasdaq Balti väärtpaberibörsi osa ning kuulub NASDAQi väärtpaberibörsile.

Kõik Eesti aktsiaseltside väärtpaberid on registreeritud Eesti väärtpaberite keskdepositooriumis. Tehinguid väärtpaberitega saab teha börsivälises süsteemis või reguleeritud turul. Reguleeritud turg toimib NASDAQ Balti väärtpaberituru raames, mis koordineerib kauplemist ja kehtestab eeskirjad. Investoritel on Eesti turul tegutsemiseks lihtsustatud juurdepääs ja minimaalsed investeerimistõkked.

Vaatamata sellisele arengule on Eesti kapitaliturud veel arendamisjärgus ja mittelikviidsed. Selle põhjuseks ei ole õigusraamistik, vaid pigem piiratud nõudlus ja pakkumine. Tuletisinstrumentide täitmisele pööratud tasaarveldust ei ole veel proovitud ning selle kohta puudub Rahvusvahelise Vahetustehingute ja Tuletisinstrumentide Liidu õiguslik hinnang. Samuti võib olla soovitav arendada tagatud võlakirjade emiteerimise õiguslikku alust. Tagatud võlakirjad on levinud Skandinaavia riikides, kus neid on pikka aega kasutatud. Eesti võiks saada kasu võlakirjadest, mida emiteerivad kohalikud pangad, ning konkreetsest eluasemelaenu portfelist kui tagatisest ning mida peetakse vastava panga pankrotivarast välistatuks. Teisisõnu, võlakirju ei emiteeri eraldi loodud juriidilised isikud, nn hüpoteegipangad nagu Taanis, vaid kohalikud kommerts pangad. Õiguslikku reguleerimist tuleks veidi täiustada, et era- ja riskikapitali arengut toetada.